

**UNIVERSITATEA “LUCIAN BLAGA” DIN SIBIU
DOMENIUL DE DOCTORAT ECONOMIE**

**ROLUL REȚELELOR DE MIGRANȚI ÎN
ECONOMIILE ȚĂRILOR DE ORIGINE**

**TEZĂ DE DOCTORAT
- REZUMAT -**

Candidat: Adina-Iulia NICOLAE

**Coordonator științific,
Prof.univ.dr. Anatolie CARAGANCIU**

SIBIU 2016

CUPRINSUL TEZEI

Introducere	4
CAPITOLUL 1. TEORIILE EXISTENTE ASUPRA MIGRAȚIEI	6
1.1 Considerații teoretice generale ale migrației	6
1.2 Formele migrației	12
1.2.1 Migrația internațională	13
1.3 Elementele definiției ale fenomenului migrației economice	13
1.4. Migrația internațională- teorii	17
1.4.1. Teoria economiei neoclasice	17
1.4.2. Noua economie a migrației	20
1.4.3. Piața duală a forței de muncă (segmentate)	21
1.4.4. Tradiția structural istorică (teoria dependenței, a sistemului mondial)	23
1.4.5. Perspectiva rețelelor de migranți	24
1.4.6. Abordarea instituțională	25
1.4.7. Abordarea din perspectiva capitalului social	26
1.4.8. Cauzalitatea cumulativă	27
1.4.9. Abordarea sistemică	29
1.5. Concluzii	30
CAPITOLUL 2. CONCEPTELE DE BAZĂ ALE TEORIEI REȚELELOR	34
2.1. Rețeaua socială	34
2.2. Teoria rețelelor sociale. Aplicații	34
2.3. Analiza rețelelor sociale	35
2.4. Migrația prin intermediul rețelelor de migranți	37
2.5. Evoluția cercetărilor asupra rețelelor de migranți	39
2.6. Factorii structurali ai migrației internaționale	40
2.7. Prezentarea generală a rețelelor de migranți	42
2.8. Evoluția migrației prin intermediul rețelelor de migranți sau de familie. Migrația ilegală	47
2.9. Menținerea existenței rețelelor de migrație	50
2.10. Dinamica rețelelor de migrație	53
2.11. Transformarea endogenă a rețelelor	58

2.12. Concluzii	60
CAPITOLUL 3. ROLUL REMITENȚELOR ÎN FORMAREA PRINCIPALILOR INDICATORI ECONOMICO-FINANCIARI AI ROMÂNIEI	64
3.1. Remitențele	64
3.2. Efectele remitențelor	65
3.3. Rolul remitențelor în reconturarea politicilor din domeniul migrației	71
3.4. Statistica oficială a remitențelor	72
3.5. Funcțiile remitențelor	74
3.6. Procedurile de analiză aplicabile remitențelor	77
3.7. Remitențele pe plan internațional	82
3.8. Efectele remitențelor pe plan financiar	83
3.9. Impactul exercitat de influxurile de remitențe asupra cursului de schimb și a Balanței de Plăți Externe	84
3.10. Modalități de corelare a fluxurilor de remitențe cu operațiunile existente pe piețele valutare și monetare	88
3.11. Efectele remitențelor asupra finanțelor publice	89
3.12. Concluzii	91
CAPITOLUL 4. RELAȚIA MIGRAȚIA FORȚEI DE MUNCĂ – ANTREPRENORIALĂ ÎN ȚĂRILE DE ORIGINE ALE MIGRANȚILOR	95
4.1. Migrația forței de muncă	95
4.2. Migrația circulară	97
4.3. Reîntoarcerea migranților și alegerea activităților post-întoarcere	103
4.4. Antreprenoriatul în rândul migranților	105
4.5. Relația migrație - antreprenoriat – dezvoltare	116
4.6. Programe de susținere a activității antreprenoriale în rândul migranților	119
4.7. Concluzii	123
CAPITOLUL 5. ANTRENAREA MIGRANȚILOR - UNA DIN METODELE DE EXTINDEREA A AFACERILOR ÎN STRĂINĂTATE	127
5.1. Extinderea internațională a firmelor	127
5.2. Modalitățile de pătrundere pe piețele internaționale	130
5.3. Modelele extinderii internaționale	133

5.4. <i>Efectul imigrant</i> în luarea deciziei de extindere internațională	138
5.5. Influența experiențelor anterioare cu statul vizat ca destinație în luarea deciziei internaționalizare a firmei	140
5.6. Rolul rețelelor și a partenerilor locali în extinderea internațională a firmelor	141
5.7. Rolul diferențelor culturale în alegerea modalității de pătrundere pe piețele internaționale	142
5.8. Concluzii	144
6. STUDIU DE CAZ: ANALIZA ROLULUI REȚELELOR DE MIGRAȚIE ÎN PERSPECTIVA DE EMIGRARE A TINERILOR CU ÎNALTĂ CALIFICARE DIN JUDEȚUL CARAȘ-SEVERIN	147
6.1. Introducere	147
6.2. Considerații privind migrația - Județul Caraș-Severin	149
6.3. Metoda chestionarului	151
6.3.1. Chestionarul de cercetare științifică	152
6.3.1.1 Formularea întrebărilor	153
6.4. Analiza SWOT A CHESTIONARULUI utilizat în elaborarea prezentului studiu de caz	154
6.5. Motivarea alegerii chestionarului ca metodă de cercetare în elaborarea studiului de caz	155
6.6. Analiza rezultatelor chestionarului	157
6.7. Concluzii	229
Lista figurilor și graficelor	234
Lista tabelor	235
Lista de abrevieri	240
Bibliografie	242
Anexe	255

CUVINTE CHEIE

Fenomenul migrației, rețele de migranți, migrație – dezvoltare- antreprenoriat, brain-drain, remitențe, expansiunea internațională a firmelor, efectul-imigrant, tineri cu înaltă calificare

INTRODUCERE

Migrația reprezintă un fenomen aflat în strânsă relație cu dezvoltarea economică, fenomenul migraționist fiind perceput mai intens după perioada anilor 1875 – 1925, când a avut loc un proces de migrație masivă către Statele Unite ale Americii, succedându-se în permanență de atunci. Potrivit statisticilor, la începutul secolului XXI, o persoană din 35 posedă statutul de migrant, toate țările din lume fiind implicate în procesul migrației, având fie statut de țară de origine, fie statut de țară de tranzit, fie pe cel de țară de destinație.

Fenomenul migrației este constituit din două componente, emigrație (părăsirea teritoriului inițial) și imigrație (sosirea în noul teritoriu), iar fiecare emigrant este și imigrant.

Principalele state alese drept destinație de emigranți sunt cele din Europa, America de Nord și Australia. Cercetarea migrației internaționale are la bază următoarele teorii: **Teoria economiei neoclasice, noua economie a migrației, piața duală a forței de muncă (segmentate), tradiția structural-istorică - teoria dependenței, a sistemului mondial, perspectiva rețelelor de migranți, abordarea instituțională, abordarea din perspectiva capitalului social, cauzalitatea cumulativă, abordarea sistemică**, teorii cărora le-a fost dedicat un capitol distinct, **Capitolul 1 Teoriile existente asupra migrației.**

Cea mai frecvent întâlnită modalitate de emigrare este cea prin rețelele sociale; cunoscute și sub numele de rețele de migranți, rețele de migrație; manifestată prin seria de legături interpersonale dintre foștii și actualii migranți, precum și persoanele non-migrante din țara de destinație și cea de plecare, legătură bazată îndeosebi pe relațiile de prietenie, rudenie și considerente de origine comună. Prin intermediul rețelelor sociale, numărul migranților crește, acestea contribuind la reducerea riscurilor și cheltuielilor noilor migranți. Deși nu este nouă, cercetarea rețelelor de migranți este de actualitate, în special în ultimii 25 de ani.

Scopul prezentei teze de doctorat este să analizeze rețelele de migrație și rolul acestora în economiile țărilor de origine, iar prin structurarea aleasă s-a propus abordarea în capitole distincte ale aspectelor legate de teoriile migrației, conceptele de bază ale teoriei rețelelor, rolul remitențelor în formarea principalilor indicatori economico-financiar ai României, relația dintre

migrația forței de muncă și antreprenoriat în țările de origine ale migranților, antrenarea migranților – una din metodele de extindere a afacerilor în străinătate. Astfel, teza conține 5 capitole și un studiu de caz.

Studiul de caz al tezei de doctorat, **Analiza rolului rețelelor de migrație în perspectiva de emigrare a tinerilor cu înaltă calificare din județul Caraș-Severin** s-a realizat prin metoda chestionarului, în perioada **februarie – mai 2016**, distribuirea și colectarea acestora realizându-se prin intermediul rețelelor de socializare și a poștei electronice. Răspundeții au avut de bifat și completat un număr **total de 20 întrebări și enunțuri**. **Obiectivul principal** al studiului de caz este de a afla **dacă în rândul persoanelor cu înaltă calificare din Caraș-Severin există intenția sau posibilitatea existenței intenției de a lucra într-o țară străină și dacă aceasta există, în ce măsură este influențată de existența relațiilor de tipul celor manifestate în interiorul rețelelor de migrație**. **Obiectivele secundare** ale studiului de caz sunt reprezentate de **factorii care influențează migrația, țările alese ca destinație, intenția de a reveni în țară și de a demara activități antreprenoriale**.

Prin **atingerea acestor obiective**, ar putea fi posibilă **conturarea rolului rețelelor de migrație în economia județului de origine**, la nivel micro, **și în economia țării de origine**, la nivel macro, **cercetarea contribuind astfel la fundamentarea obiectivului ce reiese din titlul prezentei teze de doctorat**.

Importanța tezei de doctorat reiese din caracterul interdisciplinar, fiind analizate și aspecte din domeniul sociologiei, managementului, pe lângă cele din economie, datorită naturii fenomenului studiat.

Metodologia de cercetare utilizată în elaborarea tezei de doctorat a fost metoda integrală de cercetare, prin care s-a realizat îmbinarea analizei cantitative cu analiza calitativă, fiind utilizate și cercetate 258 de surse bibliografice. În conținutul tezei de doctorat sunt cuprinse 9 figuri, 5 grafice, 96 tabele, 28 de formule de calcul și 23 de anexe.

Rezultatele obținute au fost valorificate prin suținerea a 7 lucrări științifice la conferințe internaționale, dintre care 5 au fost publicate în volumele conferințelor iar 1 se află în curs de publicare, precum și transmiterea a încă 2 articole spre publicare către reviste indexate în bazele de date (1 articol publicat și 1 articol în curs de publicare), cumulând un total de 9 lucrări științifice elaborate și 6 deja publicate.

Contribuțiile proprii ale autorului constau în principal în rezultatele obținute în urma studiului de caz, care ar putea constitui baza de cercetare la nivelul Regiunii de Dezvoltare Vest și la nivelul celorlalte regiuni ale României, deoarece migrația tinerilor cu înaltă calificare constituie o problemă reală, de actualitate, însă și prin cristalizarea, într-o viziune mai puțin întâlnită, a tuturor aspectelor studiate în prezenta teză de doctorat.

CAPITOLUL 1. TEORIILE EXISTENTE ASUPRA MIGRAȚIEI

1.1. Considerații teoretice generale ale migrației

Migrația reprezintă deplasarea persoanelor dintr-un loc în altul. Migrația are consecințe atât pozitive, dar și negative, manifestându-se asupra celor trei tipuri de actori implicați în procesul migraționist: țările de destinație, lucrătorii care migrează și țările de origine ale acestora.

Prin circulația forței de muncă, accesul la cunoștințele tehnice și metodele moderne de lucru se realizează mult mai facil între statele implicate în fenomenul migrației. De asemenea, în Uniunea Europeană, libera circulație a persoanelor potențează dobândirea unui mod de gândire european.

În teorie, libera circulație a forței de muncă, are efecte pozitive, echilibrând avantajele **în țara de origine** rata șomajului scade și salariile cresc, migrarea forței de muncă reducând dezechilibrele de pe piața muncii. În același timp, apar noi factori de creștere economică: transferul veniturilor migranților și calificările îmbunătățite ale lucrătorilor care se întorc. Pe de altă parte, în țara de destinație, rezerva de resurse umane crește, ceea ce duce la încetinirea creșterii salariilor și la creșterea de capital.

Cercetarea migrației are ca și componentă importantă cercetarea ”migrației creierelor”, sau exod al creierelor, cunoscut și sub denumirea de fenomen brain-drain, care se explică prin faptul că persoanele care dispun de un nivel ridicat de educație manifestă o tendință sporită de migrație în contextul apariției posibilității sporirii câștigurilor. Plecarea specialiștilor poate genera diminuarea dezvoltării tehnologice, diminuarea creșterii economice, scăderea veniturilor și a gradului de ocupare din diverse sectoare în țările de origine.

1.2. Formele migrației

Fenomenul migrației este constituit din două componente, emigrație (părăsirea teritoriului inițial) și imigrație (sosirea în noul teritoriu). După cauzele declanșării migrației, putem distinge următoarele forme ale acesteia:

- **migrația internațională;**
- **migrația internă;**
- **migrație determinată;**

- migrație forțată sau impusă;
- migrație voluntară;
- migrație individuală/de masă.
- migrația permanentă/temporară.

1.2.1. Migrația internațională

Migrația cunoaște două forme din punct de vedere demografic: imigrație și emigrație, orice migrant este în același timp imigrant, pentru țara de destinație, și emigrant, pentru țara de origine.

Formele migrației internaționale:

- migrația minorităților etnice spre țările de origine;
- migrația forței de muncă;
- migrația de familie (migrația familiilor lucrătorilor anterior emigranți);
- migrația forțată de calamități naturale, de persecuții politice sau religioase, de războaie etc.

1.3. Elementele definiției ale fenomenului migrației economice

Migrația reprezintă un fenomen aflat în strânsă relație cu dezvoltarea economică. Potrivit statisticilor, la începutul secolului XXI, o persoană din 35 posedă statutul de migrant, toate țările din lume fiind implicate în procesul migrație, având fie statut de țară de origine, fie statut de țară de tranzit, fie pe cel de țară de destinație. Numărul migraților internaționali în anul 2015 ajungea la 213 316 418. Termenul „*fenomen de migrație*” semnifică „mulțimea de evenimente de migrație”, unde „evenimentul de migrație” “se referă la deplasarea unei persoane – individual sau în grup – în afara comunității sale de rezidență, în decursul unei perioade de referință date, pentru a schimba domiciliul stabil și/sau locul de muncă obișnuit”¹.

Migrantul este acea persoană care decide din proprie inițiativă să migreze, fără a fi influențat de factorii externi. Dacă decizia de migrare se ia pentru schimbarea locului de muncă sau obținerea altuia nou, vorbim despre migrație în scop de muncă ori migrație pentru muncă. *Plasarea fenomenului migrației cu scop de muncă pe coordonate economico-financiare califică*

---

¹ Rogers G. Remittances and underground banking in Asian economies, Traces 6. 1999 www.transcomm.ox.ac.uk/traces/issue6.htm (vizitat 02.09.2009). p. 20

acest fenomen ca **migrație a forței de muncă**, pornind de la faptul că are loc transportarea în spațiu a factorului de producție - muncă.²

În economie, cercetarea migrației externe pentru muncă, este bazată pe legătura dintre factorii specifici de împingere/atracție (push-pull), predominant economici, și de efectele economice rezultate.

1.4. Migrația internațională - teorii

1.4.1. Teoria economiei neoclasice

Caracteristica principală a teoriei neoclasice constă în accentuarea rolului pe care îl au factorii economici referitor la apariția fluxurilor de migrație (din punct de vedere macro) și la declanșarea hotărârii de migrație (din punct de vedere micro). Migranții sunt priviți ca persoane fără familie, sau o au numai în termeni de venituri, nu sunt integrați în rețele sociale, comunități etnice și nu au relații semnificative cu alți oameni, dar iau decizia de a migra, dorind să își sporească veniturile. Migrația internațională însă înseamnă modificarea sistemului economic, a culturii, a limbii.

Potrivit adeptilor acestei teorii, factorii de echilibru ale deficiențelor interne de pe piețele forței de muncă devin, la nivel global, fluxurile de migrație internațională.

1.4.2 Noua economie a migrației

Noua economie a migrației a fost construită pornindu-se de la teoria economiei neoclasice, depășindu-i barierele și având două modificări semnificative față de aceasta: scoaterea individului din situația de izolare relativă (familia/ gospodăria ia locul individului ce lua singur decizii, importanța veniturilor se diminuează, prin raportarea lor la comunitatea de referință/origine) și aspectul economic (diferența dintre salarii) pierde din importanță în luarea deciziei de migrare.

Decizia de migrație luată de familie/gospodărie se constituie ca parte a strategiei minimizării riscului (atunci când se pierd sursele de trai, șomaj etc.), contribuind la aflarea de noi resurse necesare existenței (bani pe care migranții îi trimit acasă –“remittances”, remitențe). “Soluția” migrației se află în corelație cu funcționarea imperfectă a mecanismelor/instituțiilor din

---

² Belobrov, A., Caraganciu, A., " Rolul migrației externe a forței de muncă în economiile țărilor de origine", Editura Universității "Lucian Blaga" din Sibiu; ISBN 978-606-12-0255-3; 2011;

țara de destinație și care au rolul, în țările dezvoltate de a reduce riscurile asupra veniturilor gospodăriei.

1.4.3. Piața duală a forței de muncă (segmentate)

Către finele anilor '70, teoria pieței duale a forței de muncă segmentate vine cu un nou răspuns adus întrebării “De ce?” adresată din perspectiva structurală, punând accent numai pe factori din țara de destinație. Piore, reprezentantul cel mai vocal al curentului, aduce argumentul că migrația internațională reprezintă urmarea cererii forței de muncă aflată în strânsă corelație cu caracteristicile economiilor dezvoltate.

Existența unei piețe duale a forței de muncă reprezintă elementul esențial, cu un sector primar ale cărui caracteristici sunt locurile de muncă stabile, condițiile de muncă bune, beneficiile crescute și posibilitatea de avansare, precum și sectorul secundar, care are în componență locuri de necalificate și instabile, condițiile de muncă dificile sau periculoase, iar posibilitatea avansării foarte redusă.

Această abordare reprezintă o viziune exclusiv din punctul de vedere al societății primitoare de migranți.

1.4.4. Tradiția structural istorică (teoria dependenței, a sistemului mondial)

În anii '50 s-a remarcat începutul contestării economiei neoclasice, care a durat preț de câteva decenii, cu toate că aceasta rămas pe o poziție dominantă din punct de vedere teoretic în studiul fenomenului migrației internaționale.

Teoria dependenței, atinge apogeul între anii '60-'70 enunțând o abordare macrostructurală în baza ideii că dezvoltarea capitalistă generează o ordine globală care cunoaște un centru, iar țările industrializate instaurează dependența structurală a statelor mai slab dezvoltate. Spre finele anilor 1970, și debutul perioadei 1980, teoria sistemului mondial cercetează tema ordinii globale, introdusă înainte prin teoria dependenței. Immanuel Wallerstein încearcă să analizeze debutul “sistemului mondial” și înglobarea pe rând a țărilor în această nouă structură, enunțând trei zone componente: centrul, semi-periferia, periferia. Elemente esențiale ale teoriei sistemului mondial sunt rolul, dependența cât și rata de dezvoltare.

Ideea care stă la baza cercetării este cea a supremației țărilor care provin din centrul dezvoltat capitalist, și care își manifestă și consolidează poziția prin intrarea în zonele subdezvoltate cu scopul căutării și găsirii de materii prime, mână de lucru ieftină, piețe de desfacere noi.

1.4.5. Perspectiva rețelelor de migranți

Reprezintă una din temele de importanță ridicată a literaturii migrației internaționale din prezent. “Puține lucruri, dacă există unele, sunt așa de caracteristice modului contemporan de abordare al migrației ca atenția centrală acordată rețelelor de migrație...” (Arango, 2000: 291). Cu toate că este de actualitate, nu putem afirma că această temă este una nouă, ci reprezintă o constantă în cercetarea migrației. Interesul pentru rețelele de migranți a luat amploare în anii ’60 – ’70, când au fost discutate efectele migrației dinspre mediul rural spre cel urban la nivel individual.

Studierea rețelelor de migranți a devenit din ce mai importantă în ultimul sfert de secol, în contextul modificărilor suferite de fenomen la nivel global. Majoritatea încercărilor teoretice introduc elemente caracteristice ale rețelelor de migranți în preambul, toate acestea din ipostaze diferite, fiind astfel deosebit de dificil a se delimita o direcție specifică a “*rețelelor de migranți*”. În anul 1992, au fost descrise 12 perspective de cercetare a rețelelor din migrația internațională³, de către Gurak și Caces. Din perspectivă teoretică, abordarea rețelelor de migranți urmărește să integreze componentele împrăștiate în aceeași construcție teoretică, fundamentată pe centralitatea rețelelor și pe accentuarea caracterului cumulativ și dinamic al migrației.

Principalele direcții în studiul rețelelor de migranți sunt reprezentate, atât pe cercetarea independentă a anumitor curente de analiză punându-se accent pe anumite caracteristici și cât și spre tendința sistematizării rezultatelor în abordări globale.

1.4.6. Abordarea instituțională

Orientările teoretice ale abordării sunt în faza de conturare. Principala caracteristică a acestei abordări este aceea că reprezintă îndeosebi încercarea de a unifica cadrul conceptelor existente în domeniul cercetării fenomenului migrației. Abordarea instituțională se

---

³ Gurak, Douglas T., Caces, Fe. (1992). Migration Networks and the Shaping of Migration systems. În Kritz.M., Lim, L, Zlotnik, H. (eds.), *International migration systems – a global approach*, Oxford; Clarendon Press.

fundamentează pe studiul instituțiilor ce se generează și se dezvoltă prin intermediul și ca rezultat al fluxurilor de migrație.

1.4.7 Abordarea din perspectiva capitalului social

Are la bază analiza tematicii rețelelor într-o nouă direcție, beneficiile sale preconizate devenind o etapă de îndeplinit pe viitor. Faza de cercetare în care se regăsește acesta este dată de încercările reduse de integrare a instituțiilor fenomenului migraționist cu rețelele de migrație.

1.4.8 Cauzalitatea cumulativă

Reprezintă una din perspectivele asupra migrației, nu o teorie, deoarece privilegiază o abordare (migrația internațională privită ca fiind un proces cumulativ) în sprijinul căreia sunt susținute argumente disparate, neconstituite aborare eterogenă capabilă să susțină explicația formării, creșterii și/sau dispariției fenomenului.

1.4.9 Abordarea sistemică

La baza construcției teoretice se situează conceptul că cea mai buna modalitate de înțelegere a migrației internaționale constă în calculul a sistemelor conturate spațial din perspectiva fluxurilor de migrație, constituite într-un “un grup de țări care schimbă un număr relativ mare de migranți unele cu altele” (Kritz, Zlotnik, 1992: 2). Existența fluxului de migrație constituie condiția necesară însă nu este de ajuns în defnirea unui sistem de migrație (Zlotnik, 1992: 19), iar schimbul de persoane fiind doar o parte din fluxurile ce stabilesc leagături între țările aflate într-un sistem. Scopul abordării este reprezentat de actualitatea complexității fenomenului incluzându-se în același timp în explicația factorilor de influență ai diferitelor nivele (macro, meso și micro), care se manifestă în diferite contexte (socio-eco-politico-demografic) într-o viziune temporală luându-se în vedere factori de natură istorică și schimbările din cadrul inițial de apariție al migrației

1.5. Concluzii

Migrația reprezintă un fenomen aflat în strânsă relație cu dezvoltarea economică. O persoană din 35 posedă statutul de migrant, toate țările din lume fiind implicate în procesul migrație, având fie statut de țară de origine, fie statut de țară de tranzit, fie pe cel de țară de destinație. Migrația are două componente: emigrație și imigrație.

Principalele state alese drept destinație de emigranți sunt cele din Europa, America de Nord și Australia. În Europa, se constată ca migrația dinspre est spre vest este ridicată, locuitorii estului fiind atrași de nivelul de trai mult mai ridicat al țărilor dezvoltate din Uniunea Europeană. Imigrații constituie o forță de muncă care influențează dezvoltarea economică, ridicând în același timp și nivelul de trai a locuitorilor țărilor destinate, cât și securitatea lor. Cea mai frecvent întâlnită modalitate de emigrare este cea prin rețelele sociale; la nivel microeconomic manifestându-se prin seria de legături interpersonale dintre foștii și actualii migranți, precum și persoanele non-migrante din țara de destinație și cea de plecare, legătură bazată îndeosebi pe relațiile de prietenie, rudenie și considerente de origine comună. Prin intermediul rețelilor sociale, numărul migranților crește, acestea contribuind la reducerea riscurilor și cheltuielilor noilor migranți.

Fenomenul brain-drain reprezintă o caracteristică foarte importantă a cercetării migrației, care se explică prin faptul că persoanele educate au o înclinație mai mare pentru migrație atunci când șansele de câștig care corespund aspirațiilor lor sunt mici în țările de origine. Plecarea specialiștilor poate avea ca efect reducerea dezvoltării tehnologice, a creșterii economice, scăderea veniturilor și a ocupării în anumite sectoare..

Cea mai viabilă abordare este cea a rețelilor de migrație, datorită contextului actual a cărei caracteristică din ce în ce mai vizibilă o constituie fenomenul de creștere a migrației clandestine, concomitent cu apariția manifestărilor ei transnaționale. Totodată, perspectiva rețelilor de migrație este dinamică, fiind caracterizată de posibilitatea de auto-susținere.

CAPITOLUL 2. CONCEPTELE DE BAZĂ ALE TEORIEI REȚELELOR

2.1. Rețeaua socială

Rețeaua socială poate fi privită ca o cartografie a relațiilor existente între indivizi, având rolul de a indica tipurile de conexiune dintre aceștia, exprimate prin diferite grade de familiaritate socială. Punctul de plecare este reprezentat de legăturile de tipul cunoștințelor întâmplătoare, iar punctul maxim este reprezentat de legăturile de familie puternice. Descrierea relațiilor sociale se realizează prin noduri și legături. Nodurile sunt reprezentate de indivizi, iar legăturile sunt relațiile dintre aceștia.

Prin studierea grupurilor din prisma teoriei rețelelor, accentul cade asupra legăturilor existente între indivizii care intră în componența rețelelor, și nu doar asupra individului ca unitate distinctă, așa cum se realiza din perspectiva cercetării tradiționale.

2.2. Teoria rețelelor sociale. Aplicații

Punctul de plecare al abordării teoriei rețelelor sociale în cercetările din domeniul științele sociale este reprezentat de aplicarea acesteia în sociometrie. Extinderea aplicării teoriei rețelelor a fost realizată de Mark Granovetter, prin încercările de explicare ale fenomenelor sociale din viața reală. Influența pe care un individ o are în interiorul unei organizații nu este determinată de poziția de conducere, ci se află în strânsă corelație cu gradul în care acesta se apropie de centrul relațiilor din organizația respectivă. Rețelele sociale joacă roluri importante atât în viața profesională a indivizilor, prin influențarea parcursului carierei acestora și a performanței, extinzându-se până la succesul în afaceri.

2.3. Analiza rețelelor sociale

Analiza rețelelor sociale se realizează prin analiza **nodurilor rețelei** (indivizi grupuri) și **relațiile dintre noduri** (legături sau schimburile de informații dintre oameni sau grupuri).

Principalii indicatori în analiza rețelelor:

- dimensiunea rețelei
- densitatea rețelei;
- gradul de conectivitate;
- accesibilitatea fiecărui membru;

- distanța dintre actori (timpul necesar pentru transmiterea informației);
- ponderea legăturilor reciproce comparative cu cele tranzitive.

2.4. Migrația prin intermediul rețelelor de migranți

Potrivit *Teoriei rețelei sociale*, rețelele sociale ocupă un rol deosebit de important în fenomenul migraționist; rețelele de migranți nu au un termen unanim acceptat, prin abordarea teoretică a rețelelor de migranți se urmărește înglobarea tuturor elementelor aceeași formulare unitară, conturată pe centralitatea rețelelor, accentul punându-se pe caracteristicile dinamice și cumulative ale migrației.

Interconectivitatea spațiilor stă la baza rețelelor de migranți, avem așadar spațiul de origine (comunitatea din care provin migranții) și spațiul de destinație (comunitatea etnică de imigranți din care vor face parte), iar prin intermediul relațiilor sociale și simbolice din cadrul unei rețele de migranți vor fi create legături ce oferă potențialilor migranți/migranților informații necesare la toate aspectele legate de intrarea în țara de destinație.

2.5. Evoluția cercetărilor asupra rețelelor de migranți

Deși actuală, tema migrației prin rețele stârnește un profund interes în anii '60 –'70, prin cercetarea efectelor migrației dinspre mediul rural spre cel urban, la nivel de individ. În anii 1960 și 1970 s-au constatat numeroase studii referitoare la procesul de migrare lanț și rolul jucat de rude și de prieteni în furnizarea de informații și facilitarea migrației.

La sfârșitul anilor 1980, s-a constatat creșterea numărului de studii referitoare la rolul rețelelor de migrație în ceea ce privește etimologia, componența, direcțiile de migrație și persistența fluxurilor migratorii, dar și preocupări în ceea ce privește căutarea unor soluții referitoare la integrarea în societatea țărilor de destinație a migranților.

În ceea ce privește literatura de specialitate, nu putem însă delimita o direcție clară a rețelelor de migrație, cert este că acestea sunt capabile să se autosustină, existând 12 abordări descrise de Gurak și Caces în anul 1992.

2.6. Factorii structurali ai migrației internaționale

Importanța factorilor structurali a fost inclusă în acordurile bilaterale privind migrația forței de muncă, în modelele de investiții străine, descentralizarea și modificările survenite în economiile în locale, precum și în diferențierea dintre politicile ce reglementau șederea migranților și cele referitoare la integrarea imigranților.

Abordările structurale ale migrației accentuază legăturile fundamentale dintre societăți pentru înțelegerea fluxurilor de migrație, dimensiunea lor, direcția și persistența. Totodată, acestea atrag atenția asupra existenței unor sisteme de migrație, în care locurile sunt legate de fluxuri și contracurent de persoane, precum și asupra relațiilor economice și politice între țări sau zone.

Prin abordarea migrației din perspectivă sistematică, se renunță la conceptualizarea statică a migrației ca un eveniment ce se produce din locul A pentru locul B, accentul cade pe interdependențele dintre reședință și reciprocitate (Papademetriou, 1988a).

2.7. Prezentarea generală a rețelelor de migranți

Prin studierea rețelelor, în special cele legate de familie și gospodării, a fost posibilă înțelegerea procesului de migrare fiind produsul social, nu rezultatul exclusiv al deciziilor individuale luate de actori individuali, nu ca rezultat exclusiv al parametrilor economici sau politici, ci mai degrabă ca un rezultat al tuturor acestor factori în interacțiune. Prin această abordare se poate realiza conceptualizarea migrației ca fiind o urgență.

Până în prezent, cele mai multe direcții de cercetare prin care se examinează migrația de familie și rolul rețelelor sociale sunt prezentate în lucrări ce se încadrează în următoarele teme:

- 1) factori structurali economici, politici și sociali din țările de origine și țările de destinație;
- 2) tratatele bilaterale între țări în ceea ce privește migrația forței de muncă;
- 3) politicile guvernamentale care reglementează admiterea migranților internaționali;
- 4) legăturile cu zonele de origine, de cele mai multe ori analizate prin remitențe și venituri;
- 5) permanența și / sau integrarea populațiilor migrante.

În luarea deciziei de migrare, se pot distinge două abordări:

- **Abordarea psihologico-socială** prin care cercetătorii caută legăturile cu influențe macroscopice a procesului de luare a deciziilor de migrare a persoanelor, folosind o varietate de concepte și modele analitice

- **Interdependența migrației**, susținută de două mecanisme: rețelele sociale și strategiile de supraviețuire ale gospodăriilor, iar punctul de plecare pentru cercetările efectuate pe rețelele sociale este acela că factorii structurali oferă contextul în care deciziile de migrație sunt luate la nivel de indivizi sau grupuri.

2.8. Evoluția migrației prin intermediul rețelelor de migranți sau de familie. Migrația ilegală

Numeroase studii subliniază rolul migrației de familie și rețelele sociale ca ingrediente principale ale sistemelor de abordări care implică variabile atât macro și micro (Fawcett și Arnold, 1987). Migrația clandestină a crescut alături de imigrația femeilor și copiilor (OECD, 1988).

Apar două principii fundamentale în domeniul cercetării migrației, care nu au însă aplicabilitate universală :

1) relațiile sociale la distanțe creează legături sociale, care, la rândul lor constituie baza pentru continuarea migrației în timp și modificarea acesteia;

2) prin intermediul acestor rețele, migrația forței de muncă are puternic potențial pentru a se transforma în migrație de familie.

În cazul în care politicile de imigrare includ prevederi de reîntregire a familiei și de permit admitere în țară pe baza relațiilor de familie, acestea au ca și consecință migrația în lanț a membrilor familiei.

Rețelele de familie sunt caracteristici centrale ale migrației ilegale. În cazul în care sunt destul de mari pentru a lucra, membrii familiei de uz casnic care nu dispun de documentele necesare migrației îi vor însoți frecvent pe ceilalți membri. S-a constatat că migranții ilegali ocupă un procent de peste 80 la suta din numărul solicitanților statutului de rezident permanent și au avut rude apropiate (soți, frați și surori) în Canada. După ce se stabilesc într-o țară gazdă, migranții ilegali pot dezvolta legături sociale și economice care ajută la regularizarea statutului lor (Massey, 1987).

2.9. Menținerea existenței rețelelor de migrație

Utilitatea menținerii rețelelor de migranți reiese din faptul că, odată cu întoarcerea migranților, aceștia aduc informații utile din diverse domenii de interes, foarte necesare procesului de migrație.

Modalitatea de menținere a rețelelor de migranți este realizată prin:

- 1) vizitele migranților care s-au stabilit în țara de destinație;
- 2) dependența de activități, cum ar fi asociațiile sportive sau sărbătorile, când legăturile se mențin prin trimiterea și primirea de diverse lucruri (Hily și Poinard, 1987; Massey et al, 1987;

3) prin căsătorii care susțin obligațiile de rudenie în timp și spațiu (Ballard , 1987) și care încurajează mobilitatea de capital și de succes în țara de destinație (Rex și Joséphidès, 1987).

Strategiile de migrare de uz casnic includ adesea remitențe, sau trimiterea de bani din zona de destinație în zona de origine. Aceste remitențe pot lua forma unor transferuri de bani către familiile din țara de origine, plățile către școlile din țara de origine în cazul în care copiii sunt educați, investiții în țară, și în întreprinderile din zonele de origine (Buechler, 1987). Fluxurile migratorii depind de persistența modalității în care este utilizată rețeaua de migrație. Integrarea migranților în țara de destinație se realizează prin intermediul rețelelor și a familiei. Alegerea locației este cel mai adesea dată de intenția și decizia de a se stabili în țările de destinație, însă acest lucru nu exclude o eventuală revenire în țara de origine sau o eventuală migrare în alte țări.

2.10. Dinamica rețelelor de migrație

Evoluția instituțională a rețelelor de migrație are caracter endogen și exogen. Evoluția endogenă a instituției migrației poate fi conceptualizată în mai multe etape.

Prima etapă este cea preliminară, de pionierat, fază care are loc în absența unei rețele, care nu există în acest stadiu. În următoarele etape, efectele multiplicative din primele migrații de succes sunt numeroase, iar instituția se constituie rapid în jurul canalelor de migrație care au reușit. Astfel, se observă o tendință de scădere a costului de migrare, care va avea ca și consecință accelerarea fluxurilor migratorii. Rolul instituției migrației poate fi apoi atenuat, cu atât mai mult în cazul în care migranții depind din ce în ce mai puțin de locul lor de origine pentru loc de muncă, cazare, căsătorie. Independent de evoluția condițiilor economice, sociale sau politice, progresele înregistrate de migrație vor fi astfel împiedicate de propria sa dezvoltare, de un anumit efect de auto-reglementare.

Compoziția demografică a migrației este, de altfel, un indicator deosebit de eficace a evoluției canalelor de migrație.

Pentru a înțelege mai bine dinamica rețelelor de migrație, se impun două direcții de cercetare:

1. condițiile în care rețelele de migranți nu apar
2. situațiile care atrag slăbirea rețelelor și chiar dispariția acestora.

Variabilele la nivel micro și macro în studiul dinamicii rețelelor personale în migrația se află în strânsă corelație cu cercetările empirice și conceptele sistemelor de migrare.

2.11. Transformarea endogenă a rețelelor

Dacă rețeaua de migrație, zona de origine și spațiul de primire constituie un sistem, în cele din urmă, este pentru că migrația a devenit instituționalizată și nu pentru că cele două zone geografice reflectă un proces de optimizare implicită. Coexistența diferitelor rețele poate constitui o sursă de concurență și specializare a acestor rețele, conducând la o optimizare progresivă. Cu toate acestea, se pare că există un grad ridicat de segmentare la nivel local, cu variații considerabile între localitățile învecinate: rețelele, bazate pe familie, sau puternica solidaritate a comunității, sunt într-o situație de monopol, și teoria economică ne invită să căutăm mecanisme înlocuitoare, mai degrabă decât o garanție de eficiență. Efectul de blocare contribuie la formarea rețelelor.

2.12 Concluzii

Aplicarea Teoriei rețelelor își găsește locul în tehnicile de cercetare în domenii precum sociologia, antropologia, dar și în studiile organizaționale. Factorul esențial în studierea teoriei rețelelor este forma acestora.

Rolul jucat de rețelele sociale se întinde de la succesul în carieră, performanța la locul de muncă și până la succesul în afaceri.

Cea mai eficientă rețea, conform studiilor antropice și interculturale, este cea în care se respectă regula celor 150 de membri.

Migrația prin rețele reprezintă o constantă în domeniul studiilor despre migrație, iar rețelele sociale ocupă un rol deosebit de important în fenomenul migraționist.

Prin abordarea teoretică a rețelelor de migrați se urmărește integrarea tuturor elementelor ce o compun în jurul ideii centralității rețelelor, cu evidențierea caracteristicilor dinamice și cumulative al migrației.

Interconectivitatea spațiilor stă la baza rețelelor de migrați iar perspectiva este dinamică, îndreptându-se spre auto-susținere.

Când o rețea de migrați ajunge la maturitate, aceasta va contribui la facilitarea migrației ca strategie, astfel că migrația își pierde din caracterul de selectivitate.

Concluziile provenite din noua economie instituțională aduc în prim-plan rețelele de migrație și ne permit să înțelegem mai bine procesele ce au loc în crearea acestora și în dinamica lor. Rețelele în sine sunt forțe puternice care servesc pentru a reduce incertitudinea procesului de migrație.

Abordările structurale ale migrației accentuază legăturile fundamentale dintre societăți pentru înțelegerea fluxurilor de migrație, dimensiunea lor, direcția și persistența.

CAPITOLUL 3. ROLUL REMITENȚELOR ÎN FORMAREA PRINCIPALILOR INDICATORI ECONOMICO-FINANCIARI AI ROMÂNIEI

3.1. Remitențele

Remitențele pot fi definite ca acele transferuri de bani către țara de origine, în timp ce remitențele care provin de la forța de muncă constituită din migranți reprezintă sumele de bani pe care aceștia le vor trimite spre persoanele rămase în țara de origine, cu care aceștia au legături, compensându-se efectele negative ale „brain-drain”-ului și migrației forței de muncă.

Remitențele contribuie la creșterea veniturilor din surse externe ale țărilor, cu efecte asupra creșterii nivelului de trai pentru persoanele cărora le sunt trimise, au rol în dezvoltarea locală a economiei, și contribuie la scăderea presiunilor exercitate în vederea implementării de reforme economice și sociale.

3.2. Efectele remitențelor

Pentru țările de origine ale migranților, care, potrivit teoriei economice, sunt țările exportatoare de forță de muncă, *efectele pozitive determinate de fenomenul migrației externe cu scop de muncă:*

- 1) *scăderea presiunii șomajului*
- 2) *sporirea ocupării populației*
- 3) *reducerea sărăciei*
- 4) *remitențele*
- 5) *contactul cu noi tehnologii și proceduri tehnice aplicate în țara de destinație*
- 6) *abilități antreprenoriale mai dezvoltate*
- 7) *evitarea efectelor negative ale crizelor umanitare etc.*

În ceea ce privește efectele pozitive ale remitențelor, putem vorbi de:

- *creșterea veniturilor* pentru populația țării de origine
- *diminuarea sărăciei*
- *influență pozitivă asupra contului curent* al BPE.
- *reducerea urmărilor negative ale globalizării economiilor*

– *sursă stabilă de valută străină* cu rol de **contracarare (parțială) a efectului prociclic al economiei**

– înlocuiesc fluxurile de asistență financiară externă, inclusiv împrumuturile externe

– **contribuie la sporirea încasărilor fiscale**

– **contribuie la activizarea dezvoltării economice**

– **exercită influențe pozitive asupra investițiilor**

- **întotdeauna generează efecte pozitive de multiplicare**

- sporirea cererilor în ceea ce privește anumite tipuri de servicii și, automat, dezvoltarea ramurilor economiei

- creșterea schimburilor comerciale dintre țara de destinație și țara din care provin migranții, atât sub forma operațiunilor de export, cât și de import

– cu toate că se constituie ca *fonduri private ale populației, remitențele pot să înlocuiască ajutoarele externe.*

Efectele negative asupra economiei țărilor din care provin migranții, din perspectiva ale migrației externe, **la nivel macroeconomic** sunt considerate a fi:

1) pierderea de P.I.B. datorată *reducerii cantitativă a forței de muncă disponibile din țară, reducerii potențialului de muncă* concomitent cu a *resurselor intelectuale ale națiunii;*

2) *creșterea costului forței de muncă pe piața intern;*

3) *pierderea de capital uman și intelectual, pierderea investițiilor în capitalul uman și intelectual;*

4) *fenomenul „brain-drain”;*

5) *pierderea calificării forței de muncă;*

6) *pierderea netă de venituri;*

7) *creșterea poverii fiscale;*

8) *creșterea în ritmuri galopante a cu depășirea însemnată a exporturilor;*

9) *aprecierea cursului de schimb al monedei naționale;*

10) *creșterea artificială a prețurilor acestora și, în ansamblu, alimentează presiunile inflaționiste;*

11) *învrățirea situației pieței naționale a muncii;*

12) *fenomenul îmbătrânirii demografice;*

13) pe termen scurt, creșterea inegalității veniturilor și favorizarea creșterii inegalității veniturilor;

14) efecte distructive asupra politicilor promovate de stat;

15) pierderea la export;

16) apariția decalajului dintre nivelul de dezvoltare al diferitelor regiuni ale țării;

17) fenomenul migrației externe pentru muncă peste hotare comportă caracteristici ale „bolii olandeze” („*Dutch disease*”), care are urmări dezastruoase pentru o economie;

18) emigrarea generează o problemă serioasă de hazard moral;

19) ***La nivel microeconomic*** (individ, familii, gospodării/menaje) – pentru lucrătorul-emigrant și membrii familiei acestuia, se pot constata diferite efecte, însă cele pozitive sunt predominante.

Efectele pozitive ***la nivel microeconomic*** sunt:

(i) obținerea unui venit, care asigură reproducția forței de muncă a lucrătorului și a familiei sale;

(ii) partea de venituri transferată către familia rămasă în țară – remitențele, permite ridicarea substanțială a nivelului de viață al beneficiarilor de remitențe, acoperind financiar necesitățile lor primare;

(iii) crește *capacitatea de economisire și investiții a populației*, fie în *bunuri de folosință îndelungată*

(iv) sporesc investițiile în educarea copiilor emigranților

(v) câștiguri în plan *profesional și al culturii muncii*.

Efectele negative la scară microeconomică sunt vizibile atât nivel economic, însă predominante sunt cele la nivel social⁴, cu impact direct asupra rezultatelor economice ale generate de migrație, generând preocupare, deoarece au efecte vizibile în dezvoltarea economico-socială:

1) *tratament discriminator;*

2) *riscul de nerespectare, din partea angajatorului, a contractului de muncă încheiat. tensiuni în relațiile cu forța de muncă autohtonă, putând ajunge, uneori, până la conflict;*

3) *dificultăți de acomodare și, ca atare, eficiență redusă în muncă;*

4) *o protecție socială redusă.*

---

⁴ Din perspectivă socială, migrația comportă rezultat net negativ (costurile sociale ale migrației sunt enorme).

3.3. Rolul remitențelor în reconturarea politicilor din domeniul migrației

Fiecare stat implicat în procesul de migrație, atât ca stat de origine, cât și ca stat de destinație, prezintă abordări diferite în domeniul adoptării și elaborării politicilor migraționiste.

Migrația influențează tipologia politicilor adoptate în domeniu și este necesar ca acestea să să vizeze efectele fenomenului pe piața muncii, să contribuie la procesul de adaptare și integrare în țările de destinație, dar și la creșterea bunăstării.

Pentru elaborarea politicilor potrivite, trebuie să fie avute în vedere eventualele efecte negative și riscuri generate de prezența remitențelor.

3.4. Statistica oficială a remitențelor

Cea mai importantă parte a remitențelor pătrunde în țara de origine a migrantului prin intermediul canalelor neoficiale, direct prin migrant, persoanele cu care acesta are legături diverse de familie, de prietenie, sau prin comisioane realizate de personalul de pe diversele mijloace de transporturi internaționale de pasageri.

Remitențele migrantilor, neînregistrate oficial, sunt privite de țările în care migrații realizează venituri ca „scurgeri” de valută spre țările de proveniență ale migrantilor. Referitor la tipologia „scurgerilor” ce generează oscilații în datele oficiale ale remitențelor întâlnim două situații: prima situație are la bază apariția inexactităților în domeniul contabilizării remitențelor în BPE, iar ce-a de-a doua situație este o consecință a acelor canale neoficiale prin care se realizează transferul remitențelor.

„Scurgerile reale” se manifestă în jurmătoarele 3 situații:

1. prin păstrarea economiilor în depozite personale deschise la băncile din străinătate.
2. „apariția” pe piața neagră a unei anumite părți a remitențelor introduse în țara de origine a migrantilor prin canalele neoficiale menționate mai sus (prin așa-numita cale ”în buzunare”).
3. transferurile efectuate prin intermediul sistemelor financiare informale.

Potrivit ONU, peste 40% din repatrierea la nivel mondial a remitențelor de către migrații s-a realizat prin intermediul canalelor neoficiale.

Sub aspect generalizat, modelele de estimare a remitențelor includ următoarele etape:

I. calcularea debitului de valută introdus de către persoanele fizice din afara granițelor prin intermediul transferurilor bancare prin luarea în calcul și a celor efectuate prin STIB - sistemele de transfer internațional de bani);

II. calcularea remitențelor provenite din retragerea de către beneficiari din depozitele bancare în numerar;

III. calcularea volumului net al schimburilor valutare în numerar efectuate de băncile comerciale către persoanele rezidente;

IV. calculul cheltuielilor la nivelul piețele în care predomină tranzacționările cu valută;

V. echilibrarea remitențelor introduse prin canalele oficiale cu cele introduse în mod neoficial.

3.5. Funcțiile remitențelor

Remitențele formează fluxuri sau fonduri monetare private ale migrantului

Gospodăriile furnizează principalul factor al productivității migrației, remunerațiile acestora, sub forma remitențelor constituie o parte importantă a veniturilor obținute în familia migrantului.

Remitențele au rol financiar datorită corelației dintre cele expuse mai sus și a caracteristicilor migrației externe în scop lucrativ.

Asigurarea condițiilor minime de existență a gospodăriilor reprezintă rolul principal și cel mai important al remitențelor.

3.6. Procedurile de analiză aplicabile remitențelor

Pentru analiza eficientă a fenomenului migraționist este necesară metoda de abordare sistemică.

Pentru efectuarea analizei SWOT a fenomenului migrației în scop economic, și automat a remitențelor, următoarele grupe de indicatori și indici pot contribui la o analiză eficientă:

(i) *Indicatori primari*, ca valoarea absolută a remitențelor

(ii) *indicatori derivați*, care accentuează caracteristicile calitative ale migrației.

În funcție de scopul analizei, al direcției în care se efectuează compararea indicatorilor relativi ai remitențelor, se obțin diferite tipuri: indicatori relativi de structură; indicatori relativi

de intensitate; indicatori relativi de dinamică; indicatori relativi de coordonare și indicatori relativi de perspectivă/program.

Definiția efectului de multiplicare a remitențelor se înțelege acel *volum de venituri suplimentare obținute remitențe de o anumită unitate de cheltuieli, care vor fi utilizate în economie.*

3.7. Remitențele pe plan internațional

Din 1980 până în 2015, înregistrările oficiale ale ne arată o majorare de 14 ori și considerându-se că vor înregistra un trend ascendent de circa 7,7 la sută anual⁵.

Putem afirma că migranții care provin din țările sărace și muncesc în țările bogate, aduc în țările aflate în dezvoltare mai mulți bani în comparație cu totalul constituit din ajutoarele guvernamentale, împrumuturile bancare private, sumele provenite de la FMI și BM ca ajutoare de tip financiar și de consultanță

3.8. Efectele remitențelor pe plan financiar

Remitențele, fie că sunt introduse în țara de origine a migranților atât prin intermediul căilor oficiale sau neoficiale, influențează direct sau indirect, în mică sau mare măsură, în general, dezvoltarea economică a țărilor angrenate în procesul de migrație, și în special a țărilor din care provin migranții.

Pentru determinarea impactul economic și financiar exercitat de fenomenul migrației externe pentru muncă poate fi analizat din două puncte de vedere:

- (i) a fluxului de migranți cu scop de muncă,
- (ii) a fluxului de remitențe generat de migranții care muncesc în străinătate.

3.9. Impactul exercitat de influxurile de remitențe asupra cursului de schimb și a Balanței de Plăți Externe

Prin intermediul BPE se poate evalua în ce măsură poate atrage mediul de afaceri intern investitorii străini și locali și totodată, caracteristicile economiei naționale ale țării.

În ceea ce privește reducerea dezechilibrelor BPE, aceasta se poate realiza prin adoptarea de măsuri fiscale și comerciale sau prin intervenția Băncii Naționale. Practic însă, în statele aflate

---

⁵ Solimano Andrés. Remittances by Emigrants, Issues and Evidence, UNU-WIDER, 2003. <http://www.andressolimano.com/articles/migration/Remittances%20WIDER,%20manuscript.pdf> (vizitat 17.03.2016).

în curs de dezvoltare, în care se resimt puternic efectele migrației, reducerea dezechilibrelor BPE se realizează prin intermediul remitențelor, privite ca parte a politicilor macroeconomice, care au rol de echilibrare a BPE.

Există posibilitatea dimensionării influenței financiare exercitată asupra echilibrului BPE de către remitențe. Astfel, în vederea stabilirii dimensiunii efectului direct, se va pleca de la reducerea dezechilibrului/inegalității la nivelul plăților și a încasărilor externe, exercitată de remitențe.

Sumele provenite din economiile de resurse, ce urmează a fi utilizate pentru a acoperi costurile de finanțare ale pierderilor înregistrate în balanța de plăți externe, constituie baza de estimare a valorii efectului financiar exercitat de remitențe.

Remitențele reprezintă factori ce determină cursul valutar deoarece:

(1) cursul valutar este afectat de remitențe datorită efectelor exercitate de acestea asupra ofertei de valută, atunci când posesorii remitențelor utilizează piața valutară în vederea convetirii acestora în monedă națională,

(2) prin efectele exercitate asupra cererii de valută, atunci când fluxurile de valută sunt înregistrate în BPE, adică în momentul primirii acestora, influențând echilibrul extern.

3.10. Modalități de corelare a fluxurilor de remitențe cu operațiunile existente pe piețele valutare și monetare

Banca națională a unei țări are la dispoziție două tipuri de intervenții pe piața valutară: *intervențiile ce modifică baza monetară - intervenții nesterilizate, de intervențiile care nu modifică baza monetară - intervenții sterilizate.* În cazul intervențiilor sterilizate, Banca Centrală (națională), o dată cu demararea operațiunilor de vânzare/cumpărare de valută, mai efectuează operațiuni de sterilizare a intervențiilor, adică operațiuni în monedă națională, cu scopul de a atenua efectele intervențiilor efectuate asupra bazei monetare. Creșterea bazei monetare, cauzată de intervențiile valutare ale băncii centrale, generează o creștere de masă monetară națională, drept urmare a acțiunii multiplicatorului monetar. Creșterea ofertei de bani dintr-un stat, comparativ cu alte state are ca efecte, în cele mai multe cazuri, deprecierea cursului de schimb valutar și majorarea ratei inflației.

3.11. Efectele remitențelor asupra finanțelor publice

Pentru a analiza măsura în care efectele remitențelor își exercită influența asupra finanțelor publice, este necesară analiza acestora ca venituri obținute de populație.

Analizate din prisma totalului sumelor de bani pe care migranții le primesc în străinătate pentru munca prestată, remitențele constituie numai o parte din aceasta, restul sumelor de bani fiind utilizate de migranți în țara în care își desfășoară activitatea lucrativă.

Modul în care remitențele își exercită influența asupra economiei naționale se analizează din perspectiva în care acestea sunt folosite. Pe termen scurt, efectele remitențelor determină creșterea venitului de care populația dispune, determinând creșterea cererii agregate, ceea ce duce la sporirea veniturilor fiscale.

Rata ridicată de utilizare a remitențelor pentru acoperirea necesităților de consum generează *creșterea veniturilor fiscale*, în special colectarea ratei ridicate a TVA provenită creșterea importurilor și vânzărilor de pe piața internă.

3.12. Concluzii

Remitențele prezintă o serie de efecte pozitive asupra economiilor țărilor de origine al emigranților, contribuind la reducerea șomajului, diminuarea sărăciei, creșterea economiilor populației, echilibrarea BPE.

În ceea ce privește efectele negative generate de prezența remitențelor în țările de origine ale migranților, sunt mai extinse, la nivel macroeconomic. *Asigurarea condițiilor minime de existență a gospodăriilor* reprezintă rolul principal și cel mai important al remitențelor.

Caracteristica principală a remitențelor în îndeplinirea rolului de resurse financiare ale gospodăriei din care provine migrantul este dată de faptul că statul intervine într-o foarte mică măsură în reglementarea acestora. În cazul migrantului și gospodăriei lui, deciziile legate de nevoile și modul de procurare a resurselor bănești, mărimea și direcțiile de utilizare a lor, perioada aleasă pentru folosirea acestora le aparține

Din cele analizate, rezultă că, în condițiile economiei de piață, pentru a interveni și a influența statul aceste procese legate de remitențe, la dispoziția statului nu se află *instrumente directe*.

Contribuind la ajustarea deficitului BPE, remitențele contribuie automat și la diminuarea efectelor negative legate liberalizarea economiilor naționale și deschiderea piețelor, în urma globalizării. În urma procesului de migrație se obțin remitențele ca rezultat financiar direct, din care va rezulta ajustarea BPE, ca efect financiar.

CAPITOLUL 4 . RELAȚIA MIGRAȚIA FORȚEI DE MUNCĂ- ANTREPRENORIALĂ ÎN ȚĂRILE DE ORIGINE ALE MIGRANȚILOR

4.1. Migrația forței de muncă

În sens restrâns, definiția migrației externe pentru muncă reprezintă *procesul permutării resurselor de muncă, dintr-o țară în alta, în scopul angajării în câmpul muncii în condiții mai avantajoase decât în țara de proveniență.*

În economie, cercetarea migrației externe pentru muncă, este bazată pe legătura dintre factorii specifici de împingere/atracție (push-pull), predominant economici, și de efectele economice rezultate.

Subcategoriile de migranți în scop lucrativ:

- a) lucrători migranți de sezon;
- b) lucrători migranți în baza contractelor de muncă,
- c) migranții temporari,
- d) migranții pendulari,
- e) lucrătorii migranți care deja locuiesc în țara de destinație.

4.2. Migrația circulară

Reprezintă un fenomen temporar, deoarece lipsa unui drept de ședere permanentă instituie necesitatea de revenire a migranților în țările lor de origine.

Migrația circulară poate fi pozitivă pentru migranți, din prisma următoarelor caracteristici:

- **migranții au parte de un anumit grad de privilegii în ceea ce privește ocuparea forței de muncă și accesul la piețele forței de muncă.**
- **Menținerea fluxului constant de remitențe, datorat repetării valurilor de migranți**
- **Reducerea exodului creierilor și revenirea persoanelor calificate**
- **Inițiative antreprenoriale în rândul migranților circulari**
- **Îmbunătățirea colaborării dintre țara de origine și țara de destinație în vederea consolidării relației migrație – dezvoltare**

Din punctul de vedere al impactului migrației circulare asupra economiei, se poate constata o îmbunătățire a aptitudinilor emigrantului în urma procesului de migrare.

4.3. Reîntoarcerea migranților și alegerea activităților post-întoarcere

Odată întorși în țara de origine, migranții, în marea lor parte, vor aduce cu sine economii pe care le vor utiliza fie pentru achiziționarea de bunuri de consum pentru folosință îndelungată, pentru a-și asigura pentru o anumită perioadă de timp, un venit constant, fie pentru a le oferi o utilitate productivă. Utilitatea productivă a economiilor se realizează prin activitățile antreprenoriale ale emigranților întorși. Acestea contribuie la generarea bogăției, și crearea locurilor de muncă. Cel mai adesea, demararea unei afaceri în țara de origine a migranților este îngreunată de anumite constrângeri ale climatului economic, iar migrația poate reprezenta modalitatea de depășire a acestor constrângeri (Mesnard, 2000). Persoanele ce dispun de un nivel de educație mai ridicat sunt mai predispuse să fie active după întoarcerea în țara de origine.

4.4. Antreprenoriatul în rândul migranților

Migrația în scop de muncă reprezintă pentru o mare parte din migranți o parte integrantă a strategiei antreprenoriale. Între experiența de lucru dobândită în țara de destinație și orientarea antreprenorială a migrantului se creează o legătură puternică, atât din perspectivă comportamentală, cât și referitoare la intenția de antreprenoriat.

Migrația temporară reprezintă o sursă prin care oamenii angajați în cadrul proceselor ei să dispună de capacitate a de a acumula anumite sume de bani pe care le pot folosi apoi în demararea de afaceri la întoarcerea în țara de origine. În ceea ce privește tipologia activităților antreprenoriale în care sunt implicați migranții, se poate constata că în mai multe țări OECD, migranții prezintă rate mai mari de auto-angajare decât nativii.

Factorii care influențează antreprenoriatul în rândul migranților sunt:

- cultura;
- rețelele sociale;
- lipsa opțiunilor de locuri de muncă;
- reglementările din țara de destinație;
- accesul al capital;
- rata de succes.

4.5. Relația migrație - antreprenoriat – dezvoltare

Caracteristicile antreprenoriatului în rândul migranților:

- migranții sunt mai predispuși la demararea de activități antreprenoriale comparativ cu nativii din țara gazdă;
- migranții pot trimite remitențe cu ajutorul cărora se pot finanța deschideri de afaceri în țările de origine;
- odată cu reîntoarcerea acasă, migranții reîntorși aduc un bagaj de cunoștințe și abilități antreprenoriale valoroase pentru țările de origine.

Deși antreprenoriatul are un caracter mai pronunțat asupra persoanelor care aleg emigrarea, acest lucru nu este unanim valabil pentru toți migranții. Diferitele situații cu care se confruntă migranții în țările de destinație le pot influența decizia de demarare a activităților antreprenoriale.

Migrația are un rol important în dezvoltare. Politicile existente în domeniul migrației în Europa sunt în mod frecvent bazate pe convingerea că tipul de migrație al țării promovează și poate influența domeniul de aplicare al antreprenoriatului (OECD, 2010), iar imigranților cu înaltă calificare și antreprenorilor imigranți /investitorilor trebuie să li se acorde o importanță deosebită. Migrația de întoarcere și spiritul antreprenorial au interacțiuni pozitive în unele cazuri, este necesar să se înțeleagă mai bine în cazul în care sprijinirea acestora poate fi benefică.

Politicile adecvate, menite să promoveze antreprenoriatul, trebuie să se potrivească cu profilul de migrare prezent în diferitele țări.

4.6. Programe de susținere a activității antreprenoriale în rândul migranților

Politicile promovate de state și inițiativele guvernamentale și private menite să atragă și să promoveze antreprenoriatul transnațional și de asemenea, să contribuie la stimularea dezvoltării sectorului privat, sunt bazate în special pe legătura creată între țările de origine și de destinație ale migranților, ca, de exemplu: IntEnt și SPARK în Olanda, ADM în SUA, Centrul pentru Migrație și Dezvoltare Internațională și ENPACT în Germania, The Common Ground Initiative și AFFORD în Marea Britanie, Programul PACEIM în Franța, Fondul SECO și Programul de Antreprenoriat SECO în Elveția, Programul PARE 1+1 din Republica Moldova, Tres por Uno în Mexic, o serie de programe ale Băncii Mondiale (Marketplace, D-MADE).

4.7. Concluzii

Probabilitatea ca migrația temporară permite persoanelor fizice să acumuleze capital uman și fizic este ridicată, ceea ce duce la creșterea probabilității că aceștia să devină antreprenori. Migrația este o componentă a ciclului de viață în acumularea de capital pentru activitățile de proprie angajare, sau pentru activitățile de agreement de după întoarcerea în țara de origine. Migranții tind să aleagă re-migrarea, pentru a-și putea finanța activitățile economice urmărite după întoarcerea în țara de origine.

Activitățile post-întoarcere influențează perioada de migrație. Astfel, dacă după întoarcere, migranții au în vedere mai multe activități, durata optimă de migrare poate diferi, în funcție de activități. Durata optimă de migrare este direct influențată de către variabilele economice, ca, de exemplu, salariile din țara-gază.

Nivelul de școlarizare scade durata perioadei de migrare. Dacă migranții educați primesc salarii relative superioare în străinătate, acest lucru ar putea duce la o scădere a duratei de migrare.

Antreprenoriatul este strâns legat de migrația forței de muncă, în mare parte experienței în muncă dobândite în străinătate. Odată cu satisfacerea nevoilor de bază și acumularea de capital, atât financiar, relational și uman, de cele mai multe ori, un migrant va dezvolta o anumită tendință de a investi în activități care să fie productive, ceea ce îl va transforma într-un antreprenor. Migranții pornesc cel mai adesea afaceri în domeniul serviciilor, iar domeniile alese de nativi în demararea afacerilor sunt reprezentate cu preponderență din ramurile industriei prelucrătoare.

În vederea stimulării antreprenoriatului în rândul migranților, au fost demarate o serie de politici promovate de state, cât și o mulțime de inițiative atât guvernamentale, cât și din partea mediului privat.

CAPITOLUL 5. ANTRENAREA MIGRANȚILOR – UNA DIN METODELE DE EXTINDERE A AFACERILOR ÎN STRĂINĂTATE

5.1. Extinderea internațională a firmelor

În momentul luării deciziei de extindere internațională, încă de la început, comparând costurile internaționalizării cu beneficiile aduse de internaționalizare, putem constata caracterul redus al costurilor. Aceasta se datorează îndeosebi atuurilor generate de familiaritatea pieței, dezvoltarea abilităților și competențelor pe firmei, precum și folosirea resurselor manageriale și administrative la un nivel mai ridicat, rezultând performanța. S-a constatat că firmele care doresc extinderea internațională tind să aleagă drept destinație piețele țărilor vecine sau pe cele ale statelor mai dezvoltate din punct de vedere cultural (Davidson, 1983; Papadopoulos și Denis, 1988).

5.2. Modalitățile de pătrundere pe piețele internaționale

În momentul adoptării deciziei de extindere pe piețele unei alte țări, la nivelul firmei trebuie luată decizia referitoare la activitățile ce urmează a fi desfășurate pe piețele respective. Pentru culturi diferite, există modalități diferite de pătrundere pe piețele locale. Modalitățile de pătrundere pe piețele internaționale sunt: **import-export, joint venture, contractul de management, deținerea unui pachet minoritar de acțiuni în altă firmă, acorduri contractuale pe termen lung.**

5.3. Modelele extinderii internaționale

Modalitatea de pătrundere pe piețele unei țări reprezintă un aranjament instituțional prin care firma decide să-și desfășoare activitatea pe piața externă (Kumar și Subramaniam, 1997). Prin abordarea modurilor diferite de pătrundere pe piețele internaționale, este nevoie de niveluri diferite de investiții de capital, de capacitate de organizare și de conducere, mecanisme de control și prezența locală.

Momentul intrării unei **firme pe piața internațională** are loc atunci când ea “se angajează **activ și pe termen lung** cu produsele sale vechi sau noi pe una sau mai multe piețe externe țintă, pe care încă nu are activitate intensă și obiective de piață” (Danciu, 2004).

Forme de pătrundere pe piețele externe:

- exportul;
- strategiile asociate;
- alianțele strategice, ce includ: acordarea de licențe, franciza, contracte de management, contracte la cheie, joint-venture, alianțe cu participare de capital.

5.4. Efectul imigrant în luarea deciziei de extindere internațională

Atunci când o firmă va lua decizia de internaționalizare, sunt vizate țările și culturile cu care firmele au avut experiențe, dar și cele în care se vor bucura de sprijinul rețelelor sociale în procesul de internaționalizare.

Antreprenorii care dispun de un background multicultural, fie ei manageri sau simpli angajați, pot compensa o lipsă de experiență a firmei în țara gazdă și contribuie la eliminarea discrepanțelor dintre mediile culturale îndepărtate. Experiențele imigranților cu țara de origine a firmei și cu țara în care aceasta își va extinde afacerea contribuie la înțelegerea culturală și sporește încrederea în desfășurarea activității la nivel transfrontalier.

Efectul imigranților descrie impactul pozitiv al imigranților, angajați și manageri, pentru succesul operațiunilor internaționale, în principal atunci când o organizație se extinde în țara sau regiunea de origine a imigrantului (Hyde, 2002, Chung, 2004).

5.5. Influența experiențelor anterioare cu statul vizat ca destinație în luarea deciziei internaționalizare a firmei

Atunci când se dorește internaționalizarea activității firmelor, țările cu care acestea sunt familiarizate sunt cele preferate, deoarece experiența anterioară într-o țară sprijină noi activități în aceeași țară gazdă și crește performanța (Luo, 1999). Totodată, dacă o firmă a avut sau a desfășurat activități sau experiențe într-o țară vecină sau o țară străină, managerii pot avea o imagine deja create asupra mediului de afaceri. Consecința principală este reprezentată de reducerea incertitudinii, ceea ce conferă firmei posibilitatea de a alege strategiile potrivite de pătrundere pe piețe și, totodată, operațiunile din străinătate pot fi gestionate cu mai mult succes (Barkema, 1996).

5.6. Rolul rețelelor și a partenerilor locali în extinderea internațională a firmelor

O dată cu creșterea legăturilor de rețea este facilitată extinderea firmelor străine și profitabilitatea activităților în străinătate (Johanson, N. Hood, Vahlne, J.-E., 1988, Welch, 1996, Wilkinson, 2000; Griffith, 2004, Li, 2009).

O rețea existentă într-o țară-gază facilitează activitățile de afaceri, în special în faza de luare a deciziilor, faza de demarare și în cazul oricăror dispute ulterioare (Jensen, 2003; Chen, 2009).

Dacă există o legătură istorică între țări, aceasta va constitui o motivație puternică pentru imigrarea sau călătoriile dintre țările respective.

5.7. Rolul diferențelor culturale în alegerea modalității de pătrundere pe piețele internaționale

Alegerea modului de pătrundere pe piețele internaționale este influențată în mare măsură de modul în care firma a fost expusă la diferențele culturale pe care le va întâmpina în desfășurarea activităților în medii străine.

Dacă distanța este mare, firma se poate confrunta cu dificultăți în ceea ce privește gestionarea forței de muncă din cadrul firmei pe considerente de diferențe culturale.

Creșterea diferențelor culturale dintre țări ar trebui să aibă un impact negativ asupra deciziei unei firme de a opta pentru un mod de pătrundere cu capitaluri proprii de mare de control. Atunci când seunt diferențe culturale majore, gestionarea forței de muncă și a relațiilor cu furnizorii, cumpărătorii și guvern întâmpină dificultăți (Agarwal, 1994).

5.8 Concluzii

Strategiile de extindere internațională *sunt acele strategii pe care le iau anumite firme naționale care doresc să-si extindă afacerile dincolo de granițele țării de origine, sau firme transnaționale care doresc sa-si extindă afacerile în alte țări.*

Principalul obiectiv al unei firme în momentul lansării pe piețele internaționale îl constituie reducerea riscului concurențial.

Deși beneficiile marginale pot depăși costurile marginale aferente prezenței pe piețele externe, după o anumită perioadă, vor capăta un trend negativ. Aportul imigranților în ceea ce

privește competențele din domeniul afacerilor, cunoașterea țării străine, rețelele sociale și de resurse financiare, oferă o baza necesară comerțului internațional și a investițiilor străine.

Cunoștințele imigrantului legate de proveniență se manifestă în domeniile culturii, limbii, sistemul juridic, informații legate de piață și operațiunile de afaceri ceea ce contribuie la facilitarea punerii în aplicare și adaptarea produselor, promovarea sau strategia de marketing.

S-a constatat că în majoritatea firmelor care au angajați imigranți au loc procese de internaționalizare, dar și de amânare a planurilor de internaționalizare.

La nivelul global, majoritatea firmelor în cadrul cărora există imigranți, planurile de extindere sunt anulate încă din faza incipientă a luării deciziei de extindere, astfel că ne raliem opiniilor care susțin că în câmpul cercetărilor referitoare la *efectul imigrant* se impun noi perspective de cercetare.

6. STUDIU DE CAZ – ANALIZA ROLULUI REȚELELOR DE MIGRAȚIE ÎN PERSPECTIVA DE EMIGRARE A TINERILOR CU ÎNALTĂ CALIFICARE DIN JUDEȚUL CARAȘ-SEVERIN

6.1. Introducere

Fenomenul exodului creierelor în România se resimte mai ales în ultimii 26 de ani. Efectele sale negative pot fi observate în toate sectoarele societății, cum ar fi economie, educație, medicină, până în zona politică, ceea ce duce la concluzia că aceasta este un factor de importanță foarte ridicată al crizei din țara noastră.

Cea mai simplă explicație a acestui fenomen este aceea că oamenii, în general, și persoanele cu calificare superioară în special, doresc să-și crească șansele de realizare, căutând să primească recunoaștere din partea altora, dar, cel mai important, doresc să-și sporească câștigurile, lucru ce le poate permite să aibe acces la un nivel ridicat de viață. Pentru a putea realiza aceste lucruri, aleg să trăiască într-o altă țară, părăsind țara lor de origine.

6.2. Considerații privind migrația - Județul Caraș-Severin

Din date neoficiale, putem afirma că există mai multe persoane provenind din Caraș-Severin, care lucrează în alte țări, în aproape toate cazurile, existând zeci și chiar sute de persoane din același sat de origine sau de persoane legate între ele, care lucrează nu numai în aceeași țară de destinație, dar, de asemenea, în același sat sau oraș. Mulți dintre aceștia practică migrația de întoarcere, dar un număr mare dintre ei au ales migrația pe termen lung, în țările de destinație, plătind taxe întocmai ca cetățenii țării de destinație și chiar uneori și rate la credite bancare, deoarece au ales să aplice pentru un credit și să achiziționeze un spațiu locativ în țările lor de destinație. Principalele țări alese ca țări de destinație de migranții proveniți din Caraș-Severin sunt Austria, Germania, Italia, Spania și Marea Britanie.

Dacă ne referim la Austria, putem afirma, că în mediul rural, în apropiere de Viena și în apropierea graniței cu Ungaria se regăsesc mulți migranți români, majoritatea dintre ei provenind din același sat din România, sau au legături bazate pe rudenie și relații de prietenie. De asemenea, în Viena, putem găsi un număr important de migranți care provin din România, în general, și din Caraș-Severin, în special, astfel că putem concluziona că cei mai mulți dintre aceștia au ales această destinație pe de-o parte datorită distanței relative scurte, iar pe de altă parte că, datorită apropierii de capitala Viena, aceste zone geografice sunt mai dezvoltate din punct de vedere economic.

Ceea ce dorim să subliniem este faptul că nu afirmăm că cei mai mulți români migranți provin din județul Caras-Severin, ci doar am observat, în baza propriei-experiențe că cei mai mulți dintre aceștia sunt originari din județul Caraș-Severin.⁶

Pentru că toate aceste afirmații se bazează pe propria-experiență, nu putem specifica un număr real de migranți, mai ales că, deși migrația temporară pentru muncă ocupă o dimensiune importantă în România, nu se cunosc datele exacte. Unitatea și efectul rețelei de migrație a fost foarte vizibil în experiența cu aceștia.

În ceea ce privește alegerea tematicii studiului de caz, ”ANALIZA ROLULUI REȚELELOR DE MIGRAȚIE ÎN PERSPECTIVA DE EMIGRARE A TINERILOR CU ÎNALTĂ CALIFICARE DIN JUDEȚUL CARAȘ-SEVERIN”, am considerat utilă abordarea acesteia, datorită contextului economic actual, care situează județul Caraș-Severin pe locul 9 în topul celor mai sărace județe din România, dar și al situației în care, în decursul stagiului de cercetare doctorală desfășurat în decursul lunii iulie 2015 la Wien Universitat, am avut ocazia de a observa, din perspectivă personală, că există numeroase persoane, zeci și chiar sute de persoane din același sat de origine din județul Caraș-Severin, sau persoane legate între ele, care nu doar că lucrează în aceeași țară de destinație (Austria), dar, de asemenea, în același sat sau oraș. Unitatea și efectul rețelei de migrație a fost foarte vizibil în experiența cu aceștia.

Obiectivul principal al studiului de caz este de a afla dacă în rândul persoanelor cu înaltă calificare din Caraș-Severin există intenția sau posibilitatea existenței intenției de a lucra într-o țară străină și dacă aceasta există, în ce măsură este influențată de existența relațiilor de tipul celor existente în rândul rețelelor de migrație. Obiectivele secundare ale studiului de caz sunt reprezentate de factorii care influențează migrația, țările alese ca destinație, intenția de a reveni în țară și de a demara activități antreprenoriale.

Prin atingerea acestor obiective, ar putea fi posibilă conturarea rolului rețelelor de migrație în economia județului de origine, la nivel micro, și în economia țării de origine, la nivel

---

⁶ Observațiile provin din experiența proprie a autorului, atât din decursul perioadei 2006-2012, când la rândul meu am desfășurat activitate în Austria ca lucrător sezonier, făcând astfel parte dintr-o rețea de migrație, iar cea mai recentă experiență este cea din decursul lunii iulie 2015, când, în cadrul Proiectului „Burse Universitare în România prin Sprijin European pentru Doctoranzi și Post-doctoranzi (BURSE DOC-POSTDOC)”, POSDRU/159/1.5/S/133255, ca parte a Grupului Țintă, am efectuat o mobilitate de lungă durată în Austria (01.07.2015-31.07.2015), la Wien Universitat, perioadă în care am avut posibilitatea de a interacționa cu unele persoane dintre aceste grupuri și de a afla că există numeroase alte persoane din mai multe localități ale județului Caraș-Severin care s-au stabilit definitiv în Austria, sau au ales migrația de lungă durată în scop de muncă

macro, cercetarea contribuind astfel la fundamentarea obiectivului ce reiese din titlul prezentei teze de doctorat.

6.3. Metoda chestionarului

Chestionarul reprezintă tehnica de colectare a datelor cea mai frecvent utilizată în prezent.

Raportându-ne la dificultate, chestionarul nu reprezintă deloc metoda mai facilă de interpretare a datelor, ci gradul său de dificultate este aproape identic cu a altor metode și tehnici de cercetare: observația, experimentul, analiza de conținut etc.

6.3.1. Chestionarul de cercetare științifică

Chestionarul de cercetare reprezintă o tehnică de cercetare alcătuită dintr-o serie de întrebări scrise și, eventual, imagini grafice, dispuse într-o anumită ordine logică și psihologică, prin care se vor obține răspunsuri scrise din partea persoanelor cărora le-a fost adresat.

6.3.1.1 Formularea întrebărilor

Formularea întrebărilor nu reprezintă punctul de plecare al elaborării chestionarului. Obiectivul cercetării, definit clar teoretic, va fi transformat într-o definiție operațională, iar după aceea se va alege șirul indicatorilor, ce vor îmbrăca forma întrebărilor component ale chestionarului.

6.4. Analiza SWOT a chestionarului utilizat în elaborarea prezentului studiu de caz

S

- Reprezintă una din cele mai ieftine modalități de colectare a datelor

W

- Reticența respondenților referitor la completarea chestionarelor

O

- Existența rețelelor sociale a facilitat interacțiunea cu respondenții

T

- un anumit nivel de reținere, din partea respondenților.

6.5. Motivarea alegerii chestionarului ca metodă de cercetare în elaborarea studiului de caz

Datorită contextului economico-social actual, în care migrația persoanelor înalt calificate, în general și a tinerilor calificați, în special, atinge cote din ce în ce mai ridicate de la an la an, am considerat necesar ca studiul de caz să se realizeze în direcția fenomenului brain-drain în rândul tinerilor din România, mai exact a celor din Caraș-Severin. Metoda prin care se dorește realizarea studiului de caz este cea a chestionarului.

În acest sens, am elaborat un chestionar, adresat atât absolvenților de studii universitare, cât și actualilor studenți, cu scopul de a afla dacă în rândurile acestor două categorii de personal înalt calificat intenția de emigrare există, și pentru a identifica factorii care o influențează.

Domeniul analizat este reprezentat de **Științe sociale**, marja de eroare a rezultatelor chestionarului este $\pm 5\%$, deoarece prin practica domeniului statisticii se impune utilizarea probabilităților de minim 95%.

Perioada de aplicare a chestionarului a fost februarie – mai 2016, distribuirea și colectarea acestuia realizându-se prin intermediul rețelelor de socializare și a poștei electronice. Răspundeții au avut de bifat și completat un număr total de 20 întrebări și enunțuri, durata maximă de completare fiind de aproximativ 15 minute. Analiza rezultatelor chestionarului a fost realizată cu intermediul programului de statistică IBM SPSS Statistics 24.

În elaborarea chestionarului, am identificat următorii indicatori:

- I. Nivelul de pregătire și vechimea în muncă**
- II. Percepția pieței muncii din România**
- III. Probabilitatea luării deciziei de a lucra într-o țară străină**
- IV. Date de identificare ale respondenților.**

Fiecare indicator este însoțit de un număr de întrebări, cu scopul de a identifica informații care pot fi utilizate în atingerea obiectivelor studiului de caz.

6.6. Analiza rezultatelor chestionarului

Analiza rezultatelor chestionarului a fost realizată cu intermediul programului de statistică IBM SPSS Statistics 24. Datele au fost introduse pentru fiecare dintre cele 432 cazuri în parte. Am creat câte o variabilă pentru fiecare întrebare în parte, dar și pentru fiecare dintre

criteriile ce trebuiau notate de către absolvenți. Fiecărei variante de răspuns i-am atribuit un cod, format dintr-o cifră, numărul maxim fiind 6. Am obținut 45 variabile. Pentru analiza rezultatelor chestionarului, am utilizat *frecvența și statistica descriptivă*. **Rezultatele obținute prin programul IBM SPSS Statistics 24** au fost obținute prin **setarea împărțirii rezultatelor în cele două categorii de respondenți și analizate pentru fiecare variabilă în parte, cu excepția variabilelor care trebuiau notate de către respondenți, în funcție de importanță, care au fost grupate pentru fiecare enunț din care fac parte.**

Analiza rezultatelor a fost realizată pentru fiecare indicator și variabilă în parte, în funcție de statutul de absolvent sau student.

6.7. Rezultate și concluzii

Utilizarea metodei chestionarului în elaborarea și analiza studiului de caz a reprezentat o modalitate deloc facilă, dat fiind numărul ridicat de variabile utilizate, dar și numărul respondenților, însă rezultatele obținute au contribuit la verificarea importanței indicatorilor utilizați în problematica studiată.

Chestionarul elaborat pentru realizarea studiului de caz **conține 4 indicatori și 45 de variabile**, sub forma a **20 de întrebări și enunțuri**, a căror prelucrare s-a realizat prin programul de statistică IBM SPSS Statistics 24.

Aplicarea chestionarului s-a realizat în perioada februarie-mai 2016, marja de eroare fiind de $\pm 5\%$.

Numărul total al respondenților a fost de **432 de participanți**, s-au obținut în toate cazurile răspunsuri valide. Din numărul total al respondenților, **190 sunt studenți**, iar restul de **242 absolvenți**. Numărul studenților ce urmează studii de licență este 88, 102 fiind înscriși la master. Gruparea absolvenților este următoarea: 50 absolvenți de studii de licență, 152 absolvenți de master, 35 absolvenți de studii de doctorat și 5 absolvenți de studii postuniversitare.

Respondenții dispuși spre perfecționare continuă sunt îndreptați spre eficiență și eficacitate, au capacitate de leadership, au capacitatea de a prioritiza sarcinile, sunt orientați către rezultate, posedă capacitatea de a lucra în echipă sunt reprezentați de în proporție de 100 % de absolvenții de studii de licență, master și doctorat. În ceea ce îi privește pe respondenții care sunt încă studenți, se poate constata că un număr redus din aceștia au capacitatea de management al stresului și dau dovadă de proactivitate.

Majoritatea rezultatelor provin de la cei cu pregătire în **științele economice și științele administrative**.

O dată cu **acumularea experienței de muncă și a absolvirii treptelor de studii tot mai înalte sporește și gradul abilităților specifice angajaților căutați pe piața muncii**.

Participanții la chestionar consideră că **alegerea specializării va conta în găsirea unui loc de muncă în foarte mare măsură și în mare măsură**, cumulând un număr total de **374** răspunsuri, provenite de la 180 de studenți și 194 absolvenți. Corelat cu experiența de muncă a respondenților, în special a celor incluși în categoria absolvenților, putem concluziona că, prin alegerea răspunsurilor pozitive referitoare la importanța alegerii specializării în obținerea unui loc de muncă, specializarea a jucat un rol esențial în obținerea locurilor actuale de muncă ale respondenților.

Caracteristica principală a pieței muncii din România identificată de respondenți este aceea a **salariilor mici comparativ cu munca depusă**, variantă aleasă de **75%** dintre respondenți.

Tipul de angajați considerat a fi cel mai căutat pe piața muncii este reprezentat de departe de cel de **”specialist cu experiență”**, variantă aleasă de **57,40%** din respondenți, în timp ce opțiunile legate de **manager** și **junior** reprezintă **21,75%**, respectiv **20,83%** din opțiunile exprimate. Referitor la **locul de muncă vizat**, pozițiile de **specialist cu experiență** ocupă **61,57%** din totalul opțiunilor exprimate, **37 de studenți** vizează posturile de **manager**, în timp ce **52** au optat pentru cele de **junior**.

Așteptările salariale ale respondenților **depășesc valoarea apropiată de valoarea netă a salariului mediu pe economie din România**, și anume 2000 lei, opțiune ce a fost validată de **21,60%** dintre respondenți.

Așteptările salariale ale peste **60%** din respondenți exprimă valori apropiate cu media **salariilor minime nete din Occident**. Astfel, **62,72%** dintre respondenți au așteptări salariale între **3000-4000 lei net** (33,33% au optat pentru 3000 lei, iar 29,39% pentru 4000 lei).

Criteriile alese ca fiind **cele mai importante în obținerea unui loc de muncă în străinătate** conform calificării sunt *Activitățile extracurriculare, Implicarea în voluntariat*, iar *deținerea de calificări/atestare* este considerată a fi mai importantă decât *rezultatele academice bune, studiile efectuate în străinătate*.

Din totalul de 432 respondenți, **227 au intenția de a lucra într-o țară străină**, reprezentând 52,53%. **Tinerii cu înaltă calificare iau în considerare posibilitatea de a lucra într-o țară străină**, ceea ce arată că **la nivelul județului Caraș-Severin fenomenul brain-drain este ridicat**. Implicațiile economice ale fenomenului sunt importante.

Dintre **tinerii chestionați, 101 intenționează să se reîntoarcă în țară și să transpună în practică cunoștințele acumulate în țara de destinație**, ceea ce înseamnă că există posibilitatea ca *brain-drain-ul* să se transforme în *brain-gain*. Dacă 1 din 5 tineri înalt-calificați se vor reîntoarce, pierderea netă este de 4. Însă, o dată cu reîntoarcerea în țară, tânărul înalt-calificat va aduce cu sine un bagaj de cunoștințe legate de idei tehnologice provenite din țara aleasă ca destinație și experiențe legate de muncă. În cazul nostru, vor fi **101 persoane care intenționează să se reîntoarcă și să demareze activități antreprenoriale**. Fără transferul de cunoștințe și cel tehnologic provenit de la migrații reîntorși, productivitatea și rezultatele obținute în țara de origine nu ar fi atât de ridicate, deoarece este mai costisitor și dificil să reinventezi anumite modele și proceduri decât să te adaptezi la acestea. Așadar, putem afirma că **migrații reîntorși pot avea productivitate mai mare decât în cazul în care toți ar fi rămas în țara de origine**, iar productivitatea înseamnă creștere economică.

Principalele motivații care stau la baza **luării deciziei de migrare** sunt în primul rând de ordin **financiar**, urmate de **existența legăturii cu rețelele de migrație** fie în țările de destinație, fie în România. Fiind prin tradiție un județ a cărui economie se baza pe industrie, o dată cu dispariția însemnată a mai multor ramuri ale acesteia, **lipsa locurilor de muncă** din Caraș-Severin **conform calificărilor obținute** îi determină pe mulți dintre tinerii cu înaltă calificare din județ să opteze fie pentru a pleca în județele învecinate (în principal Timiș), fie pentru a **alege să emigreze într-o țară străină, fie să rămână, dar să accepte un loc de muncă slab plătit și inferior calificării obținute**.

O mare parte din respondenți au ales drept **destinație** țări precum **Austria și Germania**, în primul rând datorită salariilor mari dar și datorită distanței relativ reduse

Legătura cu țările de destinație, manifestată prin relațiile cu rețelele de migrații ale respondenților s-a manifestat în cazul a **206 persoane din cele 227 care** au afirmat că **intenționează să lucreze într-o țară străină**. Așadar, **rețelele de migrație au rol în luarea deciziei de migrare și în alegerea țării de destinație**, deoarece, prin intermediul legăturilor de rudenie sau de apartenență la același loc de origine, pot oferi suport în tot ceea ce înseamnă

informații referitoare la legislație și condițiile din țara de destinație, găsirea unei locuințe și eventual sprijin financiar în caz de nevoie. Totodată, **prin rețelele de migrație se pot trimite înapoi în țara de origine**, în cazul nostru în județul de origine, Caraș-Severin, **remitențe**. În România principala sursă de informații privind remitențele este contul curent al balanței de plăți care înregistrează doar transferurile oficiale ale lucrătorilor, aproximativ 60%, potrivit estimărilor BNR.

Din analiza rezultatelor chestionarului, reiese că **48,01%** din cei 227 de respondenți care au luat în considerare posibilitatea de a lucra într-o țară străină **sunt dispuși să presteze o muncă inferioară calificării lor**, concluzie enunțată și în teoriile asupra migrației, iar **salarile pe care aceștia sunt dispuși să le primească sunt în jurul valorii de 1500 euro**, valoare destul de mică pentru țările alese ca destinație, însă mare comparativ cu grila de salarizare din România.

Participanții la chestionar s-au încadrat în **categoria de vârstă 20-35 ani**. Răspunsurile cele mai multe au fost primite de la **femei, 249** din numărul total al respondenților, restul de **183** fiind **bărbați**.

Limitările cercetării sunt date de faptul că aceasta se adresează unei arii geografice restrânse, județul Caraș-Severin, însă rezultatele obținute se încadrează în concluziile studiilor pe tema rețelelor de migrație. Pentru a obține rezultate relevante, la nivel de regiune, considerăm oportună aplicarea chestionarului, în forma actuală sau într-o formă îmbogățită la nivelul Regiunii Vest, prin includerea a mai multor domenii de specializare.

Recunoaștere

Această lucrare a fost parțial finanțată din contractul POSDRU/159/1.5/S/133255, proiect strategic ID 133255 (2014), cofinanțat din Fondul Social European, prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

BIBLIOGRAFIE

1. Agarwal, S., Socio-Cultural Distance and the Choice of Joint Ventures: A Contingency Perspective, *Journal of International Marketing*, 2,2, 63–80 1994,
2. Andersen, O., "Internationalization and market entry mode: A review of theories and conceptual frameworks", *Management International Review*, 37(Special Issue), 27–42, 1997;
3. Andersen, T., "Fiscal Policy Coordination and International Trade" *Economica*, vol. 74, 2007;
4. Anderson, E., Gatignon, H., "Modes of Foreign Entry: A Transaction Cost Analysis and Proposition", *JIBS. Journal of International Business Studies*, 17, 1986;
5. Anderson, G., " *Networks of contacts. The Portuguese in Toronto*" Waterloo, Ontario: Waterloo University Press, 1974
6. Arango, J. " Explaining migration: a critical view", *International Social Science Journal*, 165, 2000;
7. Arnold, F. The contribution of remittances to economic and social development. În: *International Migration Systems*. Kritz, M.M., L.L. Lim and H. Zlotnik (eds). Oxford: Clarendon, 1992, p. 205.
8. Arthur, W. B., "Self-reinforcing mechanisms in economics", *The economy as an evolving complex system* 5, 9-31, 1988;
9. Ballard, J., "The Political of Migration in Pakistan, Britain, and the Middle East", în *Migrants, Workers and the Social Order*, ed J. Eade, 17-42, London; Tavistock Publications, 1987;
10. Barkema, H. G., Vermeulen, F., "International expansion through start-up or acquisition: A learning perspective", *Academy of Management Journal*, 41(1), 7–26, 1998;
11. Barkema, H. G., Vermeulen, F., "What differences in the cultural backgrounds of partners are detrimental for international joint ventures?", *Journal of International Business Studies*, 28(4), 845–864, 1997;
12. Barkema, H.G., Bell, J.H.J., Pennings J.M., "Foreign entry, cultural barriers, and learning", *Strategic Management Journal*, 17, 151-166, 1996;
13. Bates, T., Howell, D., "The declining status of African American men in the New York City construction Industry", în *Race, markets, and social outcomes*, ed. Patrick Mason și Rhonda Williams, Boston: Kluwer, 1996;
14. **Belobrov, A., Caraganciu, A.**, " Rolul migrației externe a forței de muncă în economiile țărilor de origine", Editura Universității "Lucian Blaga" din Sibiu; ISBN 978-606-12-0255-3; 2011;
15. Bernard S. P., *Social Research; Strategy and Tactics*, Ed. Macmillan, 1971;
16. Federal Statistical Office of Germany: *Business Notification Statistics*, Wiesbaden 2009; Calculations of IfM Bonn;
17. *Current Population Survey*, January 2007;
18. Federal Statistical Office of Germany: *Migration in Germany 2007, Results of the Micro Census*, Fachserie 1, Reihe 2.2, Table 16, Wiesbaden 2008
19. Blanchflower, David G., Oswald, A.J. , "What Makes an Entrepreneur?" *Journal of Labor Economics*, 16(1), 26-60, 1998;
20. Borjas, G.J., "Self-Selection and the Earnings of Immigrants", *American Economic Review*, 77, 531-553, 1987
21. Borjas, G.J., "The Economics of Immigration", *Journal of Economics Literature*, 32, 1667-1717, 1994
22. Boyd, M., "Family and personal network in international migration: recent developments and new agendas. În Robin Cohen(ed.), *The sociology of Migration*. Brookfield, Vermont, US: Edward Elgar Publishing Company, 1996;
23. Briody, E.K., " Patterns of households immigrations into South Texas", *International Migration Review*, 21 (1), 27-47, 1987;

24. Brouthers, K.D., Brouthers, L.E., "Explaining the National Cultural Distance Paradox," *Journal of International Business Studies*, 32 , 177–89, 2001;
25. Brouthers, K.D., Brouthers, L.E., "Acquisition of greenfield start-up? Institutional, cultural and transaction cost Influences", *Strategic Management Journal*, Chichester, 21, Iss. 1, 89, 2000;
26. Buechler H., Buechler J.M., "Migrants in Europe: The Role of Family Labor and Politics", Westport: Greenwood Press, 1987;
27. Burawoy, M. "The Functions and Reproduction of Migrant Labor: Comparative Material from Southern Africa and the United States", *American Journal of Sociology*, 8 (5): 1050-1092. March, 1976;
28. Dustmann C., Kirchkamp, O., *The Optimal Migration Duration and Activity Choice after Re-migration*, 2001 Stark, Helmenstein și Yegorov (1997)
29. Caces, F., et al. 1985 "Shadow Households and Competing Auspices: Migration Behavior in the Philippines, *Review of Development Economics*, 17 (1):5-25. Canada.
30. Carrera, S., Sagera, R., "The Externalisation of the EU's Labour Immigration Policy", CEPS Working Document No. 321, CEPS, Brussels, 2009
31. Carrington, W.J., De Lima, P.J.F., "The impact of 1970s repatriates from Africa on the Portuguese labor market", *Industrial & Labor Relations Review* 49 (2), 330-347, 1996;
32. Castles, S. "Migratory Process, Ethnic Relations and Labour Market Segregation". Wollongong: University of Wollongong, Centre for Multicultural Studies. Dec. 1986 "The Guest Worker in Western Europe: An Obituary", *International Migration Review*, 22(4):761-778. Winter, 1987;
33. Castles, S. and G. Kosack "Immigrant Workers and Class Structure in Western Europe", London: Oxford University Press, 1973
34. Castles, S. and Kosack, G. 1974b. 'How the trade unions try to control and integrate immigrant workers in the German Federal Republic'. *Race* XV:4, 1974
35. Castles, S. 'Racism and politics in West Germany'. *Race and Class* XXV:3. 1984.
36. Castles, S. 'The guest-worker in Western Europe: an obituary'. *International Migration Review* 20:4, 761-78. 1986.
37. Caves, R., "Multinational Enterprise and Economic Analysis", Cambridge University Press 1996;
38. Cavusgil, S.T. , "Internationalizing business education: meeting the challenge", Michigan State University Press, 1993;
39. Chandra, R., Chetty, N. "Emigration". In Chandra, R. and Mason, K. (eds) *An Atlas*, 1998;
40. Chang, S. J., *International Expansion Strategy of Japanese Firms: Capability Building Through Sequential Entry*, *Academy of Management Journal*, 38, 2, 383–407 , 1995
41. Chang, S. J./ Rosenzweig, P. M., *The Choice of Entry Mode in Sequential Foreign Direct Investment*, *Strategic Management Journal*, 22,8, 747–776, 2001
42. Chapman, M., Gajewska-De Mattos, H., Clegg, J., Buckley, P. J., "Close neighbours and distant friends: Perceptions of cultural distance", *International Business Review*, 2008;
43. Chen, H., Hu, M. Y., *An Analysis of Determinants of Entry Mode and its Impact on Performance*, *International Business Review*, 11,2, 193–210, 2002;
44. Chen, S.-F. S., & Hennart, J.-F., "Japanese investors' choice of joint ventures versus wholly-owned subsidiaries in the US: The role of market barriers and firm capabilities", *Journal of International Business Studies*, 33(1), 1–18, 2002;
45. Chetty, R., "A New Method of Estimating Risk Aversion" , *American Economic Review*, 95 (5), 1821-1834, 2006;

46. Chiswick, B.C. , "The Effect of Americanization on the Earnings of Foreign-Born Men", *Journal of Political Economy*, 86, 897-921, 1978;
47. Chiswick, Barry R., *The Economic Progress of Immigrants: Some Apparently Universal Patterns*, 1979
48. Cho, K. R., & Padmanabhan, P., Revisiting the role of cultural distance in MNC's foreign ownership mode choice: the moderating effect of experience attributes. *International Business Review*, 14(3), 307-324, 2005;
49. Chung, H. F. L., Enderwick, P. , "An investigation of market entry strategy selection: Exporting vs foreign direct investment modes - A home-host country scenario", *Asia Pacific Journal of Management*, 18(4), 443-460, 2001;
50. Chung, H.F.L., "An empirical investigation of immigrant effects: The experience of firms operating in the emerging markets", *International Business Review*, 13, 705-728, 2004;
51. Chung, H.F.L., "Contribution of immigrant employees to international marketing standardization strategies selection: An exploratory study", *European Journal of Marketing*, 42(1-2), 16-22, 2008;
52. Chung, H.F.L., Rose, E., Huang ,P.H., "Linking international adaptation strategy, immigrant effect and performance: The case of home-host and cross-market scenario", *International Business Review*, 2010;
53. Collinson, S., Houlden , J., "Decision-making and market orientation in the internationalization process of small and medium-sized firms", *Management International Review*, 45(4), 413-436, 2005;
54. Constantin D., Preda D., Vasile V., Nicolescu L. Fenomenul migraționist din perspectiva aderării României la U.E. București: Ed. Bilingvă, Institutul European din România, 2004. 324;
55. Constantinescu D., Ungureanu A.M., Costache A., (1998), *Management strategic*, Ed. Semne '94, Bucuresti
56. Cornelius, W. , "Interviewing Undocumented Immigrants: Methodological Reflections Based on Fieldwork in Mexico and the U.S.", *International Migration Review*, 16(2):378-411. Summer, 1982;
57. Cyert, R. M., March J.G., "A behavioral theory of the firm." Englewood Cliffs, NJ 2, 1963;
58. Dadush, U, "[Is Manufacturing Still a Key to Growth?](#)", OCP Policy Center Policy Paper 15/07, 2015;
59. DaVanzo, J., "Microeconomic approach to studying migration decisions", în DeJong G.F., Gardner R.W., (eds), *Migration Decision Making: Multidisciplinary Approaches to Microlevel Studies in Developed and Developing Countries*, New York, Pergamon Press, 90-130; 1981;
60. Danciu V., "*Marketing strategic competitiv. O abordare internațională*", Editura Economică, București, 2004
61. Bernard S. Phillips, *Social Research; Strategy and Tactics*, Ed. Macmillan, 1971,
62. Davidson, D ., "The mechanism of feather pattern development in the chick." *Development*, 74(1),
63. Davis, B., Winters P., "Gender, networks and Mexico-US migration." *Journal of Development Studies*, 38.2, 1-26, 2001;
64. Dejong, G., B.D. Root, R.G. Abad "Family Reunification and Philippine Migration to the United States: The Immigrants Perspective", *International Migration Review*, 22(3): 598-612. Fall, 1986
65. Dejong, G., et al. "Migration Intentions and Behavior: Decision Making in a Rural Philippine Province", *Population and Environment*, 8(1/2):41-62. Spring/Summer, 1985-86
66. Dejong, G.F. and J.T. Fawcett "Motivations for Migration: An Assessment and a Value Expectancy Research Model". In *Migration Decision Making: Multidisciplinary Approaches to Microlevel Studies in*

- Developed and Developing Countries. Edited by G.F. Dejong and R.W. Gardner. New York: Pergamon Press, 13-58, 1981
67. Dejong, G.F. and R.W. Gardner "Introduction and Overview". In *Migration Decision Making: Multidisciplinary Approaches to Microlevel Studies in Developed and Developing Countries*. Edited by G.F. Dejong and R.W. Gardner. New York: Pergamon Press. 1-12, 1981;
  68. Dejong, G.F., et al. "International and Internal Migration Decision Making: A Value-Expectancy Based on Analytical Framework of Intentions to Move from a Rural Philippine Province", *International Migration Review*, 17(3):470-484. Fall, 1983;
  69. Deysine, A., Duboin, J., "S'internationaliser", Centre Francais du Commerce Exterieur, 1995;
  70. Dinerman, I.R. 1978 "Patterns of Adaptation among Households of U.S. Bound Migrants from Michoacan, Mexico", *International Migration Review*, 12(4):485-501. Winter.
  71. Dow, D., "Factors influencing perceptions of psychic distance" San Diego, CA: AIB, 2009
  72. Dow, D., Karunaratna, A. , "Developing a multidimensional instrument to measure psychic distance stimuli", *Journal of International Business Studies*, 37(5), 578-602, 2006;
  73. Dow, D., Larimo, J., "Entry mode choice: Testing new approaches to measuring psychic distance and international experience", Catania, Spain: European International Business Academy, 2007;
  74. Dummett, M. 1987 "Rural Women and Migration in Latin America". In *Rural Women and State Policy: Feminist Perspectives on Latin American Agricultural Development*. Edited by CD. Deere and M. Leon. Boulder, CO: Westview Press. 239-260.
  75. Duncan, I., Bollard, A., Yeabsley, J., "New Zealand migration: Business related flows-their roles in internationalization", Wellington, New Zealand: New Zealand Institute of economic Research, 1997;
  76. Dunning, J. H. , "Location and the multinational enterprise: A neglected factor?" *Journal of International Business Studies*, 2009;
  77. Dustmann, C., Kirchkamp , O., "The optimal migration duration and activity choice after remigration," *Journal of Development Economics* 67, 351-72, 2002;
  78. Dustmann, C., Kirchkamp, O., *The Optimal Migration Duration and Activity Choice after Re-migration*, Discussion Series, IZA DP No. 266, 2001;
  79. Dustmann, C., "Return Migration, Savings and Uncertainty", *Journal of Development Economics*, 52, 295-316, 1997
  80. Dustmann, C., "Savings Behaviour of Temporary Migrants - A Life Cycle Analysis", *Zeitschrift fuer Wirtschafts- und Socialwissenschaften*, 4, 511-533, 1995
  81. Eades, J. 1987 "Anthropologists and Migrants: Changing Models and Realities". In *Migrants, Workers and the Social Order*. Edited by Jeremy Eades. London: Tavistock Publications. 1-16.
  82. Ellis, P.D., "Does psychic distance moderate the market-entry sequence relationship?", *Journal of International Business Studies*, 39(3), 351-369, 2008;
  83. Eramilli, M.K., "The experience factor in foreign market entry behavior of service firms", *Journal of International Business Studies*, 22(3), 479-501, 1991;
  84. Eriksson, K., Chetty, S., "The effect of experience and absorptive capacity on foreign market knowledge", *International Business Review*, 12(6), 673-695, 2003;
  85. Erramilli, M. K./ Rao, C. P., "Service Firms' International Entry-Mode Choice: A Modified Transaction-Cost Analysis Approach", *Journal of Marketing*, 57, 3, 19-38.

86. Escobar, A., M. Gonzalez and B. Roberts 1987 "Migration, Labour Markets and the International Economy: Jalisco, Mexico and the United States". In *Migrants, Workers and the Social Order*. Edited by J. Blades. London: Tavistock Publications. P p. 42-64.
87. EuropeAid, Annual report 2010;
88. Evans, D., B. Jovanovic, "An estimated model of entrepreneurial choice under liquidity constraints," *Journal of Political Economy* 97, 808-27, 1989;
89. Evans, D., L. Leighton, "Some empirical aspects of entrepreneurship," *American Economic Review* 79, 519-35, 1989;
90. Evelyn, S., Chan, W., " Inflow of Foreign Labor into Malaysia: Conceptualizing Economic and Legal Issues", Faculty of Economics and Administration, University of Malaysia, 2007,
91. Eyal, G., Szelenyi, I., Townley, E., (2001). *Capitalism fără capitaliști. Noua elită conducătoare din Europa de Est*. București: Editura Omega
92. Fairlie, R. W., Meyer, B.D., "Does immigration hurt African-American self-employment?". No. w6265. National Bureau of Economic Research, 1997;
93. Faist, T., "The Crucial Meso- Level". În Thomas Hammar, Grete Brochmann, Kristof Tamas, Thomas Faist (eds.), *international Migration, Immobility and Development. Multidisciplinary perspectives*. Oxford, New York; Berg, 1997;
94. Faist, T., "The volume and Dynamics of International", 2000;
95. Faist, T., "The volume and Migration and Transnational Social Spaces". Oxford: Clarendon Press, 2000
96. Fawcett, J., "Migration Psychology: New Behavioral Models", *Population and Environment*, 8(1/2):5-14. Spring/Summer, 1985-86;
97. Fawcett, J., Arnold, F., *Explaining Diversity: Asian and Pacific Immigration Systems*, Center for Migration Studies, Special Issue: Pacific Bridges: The New Immigration from Asia and the Pacific Islands, 5, 3, 453–473, 1987;
98. Federal Statistical Office of Germany: *Migration in Germany 2007, Results of the Micro Census*, Fachserie 1, Reihe 2.2, Table 16, Wiesbaden, 2008 Disponibil , www.destatis.de
99. Fernández Kelly, M. P. *For We are Sold, I and My People: Women and Industry in Mexico's Frontier*. Albany: State University of New York Press, 1983
100. Fernandez-Kelly, M.P. 1986 "Introduction". In *Women's Work: Development and the Division of Labor by Sex*. Edited by E. Leacock and H.I. Safa. South Hadley, MA: Bergin and Garvey Publishers, Inc. 1-10. 1983a; *For We are Sold, I and My People*. Albany: State University of New York Press. 1983b "Mexican Border Industrialization, Female Labor Force Participation and Migration". In *Women, Men and the International Division of Labor*. Edited by J. Nash and M.P. Fernandez-Kelly. Albany: State University of New York Press. 205-223.
101. Fladmoe-Lindquist, K., Jacque, L.L. "Control modes in international service operations: The propensity to franchise." *Management Science* 41.7, 1238-1249, 1995;
102. Friijsetal, C., Paulsson, T., Karlsson C., *Entrepreneurship and Economic Growth: A Critical Review of Empirical and Theoretical Research*. Östersund, Sweden: Institutet för tillväxtpolitiska studier , 2002;
103. Fuller, T., Lightfoot, P., Kamnuansilpa, P., "Mobility plans and mobility behavior: convergences and divergences in Thailand", *Population and Environment*, 8(1/2), 15-40, 1985-1986;
104. Galor, O. , Stark, O. , "The Probability of Return Migration, Migrants' Work Effort, and Migrants' Performance", *Journal of Development Economics*, 35, 399-405, 1991;

105. Gao, T., "Ethnic Chinese networks and international investment: evidence from inward FDI in China," *Journal of Asian Economics*, Elsevier, 14(4), 611-629, August, 2003;
106. Gardner, R.W. "Macrolevel Influences on the Migration Decision Process". In *Migration Decision Making: Multidisciplinary Approaches to Microlevel Studies in Developed and Developing Countries*. Edited by G.F. Dejong and R.W. Gardner. New York: Pergamon Press. 59-89, 1981;
107. Gatignon, H. and Anderson, E. ,"The multinational corporation's degree of control over foreign subsidiaries: an empirical test of a transaction cost explanation", *Journal of IMW, Economics and Organization*, 4, Fall, 305-336, 1988;
108. Ghosh, B., *Uncontrolled Immigration into Small Countries*, Paper prepared for the International Organization for Migration, Geneva, 1996 (mimeo);
109. Gibson, J. , McKenzie, D., The economic consequences of brain drain of the best and brightest: Microeconomic evidence from five countries. *Economic Journal*, 122(560):339-375, 2012;
110. Gonzalez, N. L., "Garfuna settlement in New York: a new frontier", *International Migration Review*, 13(2), 255-263, 1979;
111. Gould, D.M., "Immigrant links to the home country: empirical implications for US bilateral trade flows", *The Review of Economics and Statistics*, 76, 302-316, 1994,
112. Granovetter, Mark, *The Strength of Weak Ties*, *American Journal of Sociology*, Volume 78, Issue 6 (May 1973);
113. Greaney, T.M., ""Measuring network effects on trade: are Japanese affiliates distinctive", *Journal of the Japanese and International Economies*, 19(2), 194-214, 2005;
114. Griffith, D. A., Chen Q., "The influence of virtual direct experience (VDE) on on-line ad message effectiveness." *Journal of Advertising* 33.1,55-68, 2004;
115. Gurak, Douglas T., Caces, Fe. (1992). *Migration Networks and the Shaping of Migration systems*. In Kritz.M., Lim, L, Zlotnik, H. (eds.), *International migration systems – a global approach*, Oxford: Clarendon Press.
116. Gwenn Bezard. *Global Money Transfers: Exploring the Remittance Gold Mine*. Celent Communications, August 2002.
117. Hadley, R. D., Wilson, H. I. M.," The network model of internationalization and experiential knowledge", *International Business Review*, 12(6), 697–717, 2003;
118. Hancock, M., "Transnational Production and Women Workers". In *One Way Ticket: Migration and Female Labour*. Edited by A. Phizacklea. London: Routledge and Kegan Paul. 131-145, 1983;
119. Harbison, S.F., "Family Structure and Family Strategy in Migration Decision Making". In *Migration Decision Making: Multidisciplinary Approaches to Microlevel Studies in Developed and Developing Countries*. Edited by G.F. Dejong and R.W. Gardner. New York: Pergamon Press. 225-251, 1981;
120. Harris, N., *The New Untouchables: Immigration And The New World Worker*, Ed. I.B. Tauris, Londra, 1995;
121. Henisz, W. J., "The institutional environment for international business", In Buckley, P. J. (Ed.), *What is international business?* (85–109). London, UK: Palgrave. Henisz, PJ Buckley, 2005;
122. Hennart, J.-F. , " Can the "new forms of investment" substitute for the "old forms? A transaction costs perspective", *Journal of International Business Studies*, 20(Summer), 211–234, 1989;

- 123.Hiebert, P. G., "Transforming worldviews: An anthropological understanding of how people change", Baker Academic, 2008.
- 124.Hily, M.A., Poinard, M., "Portuguese associations in France", in Rex J., Joly, D., Wilpert c., (eds), Immigrant Associations in Europe, Aldershot, Gower Publishing company, 126-165, 1987;
- 125.Ho, J.C, Chen, J.S., "Forecasting VoWLAN technology for the Taiwan mobile communication industry", Technology Analyses and Strategic Management, 21 (2), 213-232, 2009;
- 126.Hofstede, G, " Culture consequences: International differences in work-related values", Beverly Hills, CA: Sage Publications, Inc., 1980;
- 127.Hout, M., Rosen, H., "Self-employment, Family background, and Race," NBER Working Paper 7344, 1999;
- 128.http://ec.europa.eu/europeaid/home_en
- 129.Hugo, GJ. 1981 "Village-Community Ties, Village Norms and Ethnic and Social Networks: A Review of Evidence from the Third World". In Migration Decision Making: Multidisciplinary Approaches to Microlevel Studies in Developed and Developing Countries. Edited by G.F. Dejong and R.W. Gardner. New York: Pergamon Press. 186-224.
- 130.Hunt, Jennifer, "Which Immigrants are most Innovative and Entrepreneurial? Distinctions by entry visa," NBER Working Paper 14920, 2008;
- 131.Hyde, K., Chung, F.L., "The impact of immigrant effect on international marketing strategy", Proceedings of Australia-New Zealand Marketing Academy, Conference 2002 (AN ZMAC), Deakin University, Melbourne, Australia, 2002;
- 132.ICMPD, "Link-up! Fesability Study Enabling Diaspora Entrepreneurship, Vienna, 2015
- 133.Ilahi, N., "Return migration and occupational change", Review of Development Economics 3, 170-86, 1999;
- 134.IOM Migration in CIS Countries 1997-1998. IOM, Vienna, 2001; <http://www.migrationinformation.org/feature/display.cfm?ID=62>
- 135.Jääskeläinen, M., "Entrepreneurship and Economic Growth", Helsinki: Institute of Strategy and International Business 2000;
- 136.Jansson, H., Hillmerson, M., Sandberg, S., "The perceived institutional distance in the internationalization process of firms: A proposed model for measuring managerial perception in emerging country markets", AIB, San Diego, California, USA, 2009;
- 137.Jasso, G., Rosenzweig, , M.R., "Family reunification and the immigration mukltiplier: U.s. Immigration Law, origin country conditions and the reproduction of immigrants, ", Demography, 23, 291 - 311, 1986;
- 138.Jasso, G., Rosenzweig, , M.R., "Using national recording systems for the measurement and analysis of immigration to the United States", International Migration Review, 21, 1212-1244, 1987;
- 139.Jensen, M., "The role of network resources in market entry: Commercial banks entry into investment banking, 1991-1997", Administrative Science Quarterly, 48(3), 466-497, 2003;
- 140.Johanson, J, Mattson , L.G., "Internationalization in industrial systems: A network approach", Strategies in global competition, N. Hood, Vahlne, J.E, New York, Croom Helm, 303-321, 1988,
- 141.Kearney, Michael. (1986). From the invisible hand to visible feet: Anthropological Studies of Migration and development, Annual Reviews of Anthropology. 15: 331-61

142. Kim, K.C., Hurh, W.M., "Ethnic resources utilisation of Korean immigrant entrepreneurs in the Chicago minority area", *International Migration Review*, 19(1), 82-111, 1985;
143. Kim, W.C., Hwang, P., "Global strategy and multinationals entry mode choice", *Journal of International Business Studies*, 23(1), 29-53, 1992;
144. Klapper, L., Laeven, L., Rajan, R., "Entry regulation as a barrier to entrepreneurship", *Journal of financial economics* 82.3, 591-629, 2006;
145. Knight, G.A., Kim, D., "International business competence and the contemporary firm", *Journal of International Business Studies*, 40(2), 255-273, 2009;
146. Kobrin, S., Bask J, Blank S., La Palombara, J. , "The assessment and evaluation of noneconomic environments by American firms", *Journal of International Business Studies*, 11(1), 32-47, 1980;
147. Kogut, B., & Singh, H. , "The effect of national culture on the choice of entry mode", *Journal of International Business Studies*, 19, 411-432, 1988a
148. Kogut, B., & Singh, H., "Entering the United States by joint venture: Competitive rivalry and industry structure," In F. K. Contractor & P. Lorange (Eds.), *Cooperative strategies in international business* (241-251). Lexington, Massachusetts: Lexington Books, 1988b;
149. Kritz, M. M., C. B. Keely, C. B., Tomasi. S. M., "Global trends in migration: theory and research on international population movements", 1981;
150. Kritz. M., Zlotnik. H., "Global interactions; Migration systems, processes, and policies. In Kritz.M., Lim, L, Zlotnik, H. (eds.). *International migration systems – a global approach*. Oxford: Clarendon Press, 1992;
151. Landes, D., *The Wealth and Poverty of Nations*, New York: W.W. Norton, 1998;
152. Lever Tracey, C., Ip, D., Kitay, J., Phillips, I., Tracy. N., "Asian Entrepreneurs in Australia: Ethnic Small Business in the Chinese and Indian Communities of Brisbane and Sydney. A Report to the Office of Multicultural Affairs", Department of the Prime Minister and Cabinet, Australian Government Publishing Service, Canberra, 1991;
153. Li, J. J., Zhou, K. Z., Shao, A. T. , " Competitive position, managerial ties, and profitability of foreign firms in China: An interactive perspective", *Journal of International Business Studies*, 40(2), 339-352, 2009;
154. Li, J., "Foreign Entry and Survival: Effects of Strategic Choices on Performance in International Markets", *Strategic Management Journal*, 16,5, 333-351, 1995.
155. Li, J., Yue, D. R., "Market Size, Legal Institutions, and International Diversification Strategies: Implications for the Performance of Multinational Firms", *Management International Revue*, 48, 667-688, 2008;
156. Li, P. Y., Meyer, K. ,"Contextualizing experience effects in international business: A study of ownership strategies", *Journal of World Business*, 44(4), 370-382, 2008;
157. Lim, L., "Capitalism, Imperialism and Patriarchy: The Dilemma of Third World Women Workers in Multinational Factories". In *Women, Men and the International Division of Labor*. Edited by J. Nash and M.P. Fernandez-Kelly. Albany, N Y: State University of New York Press. 70-91, 1983;
158. Lim, L.L. "IUSSP Committee on International Migration, Workshop on International Migration Systems and Workshops", *International Migration Review*, 21(2):416-423. Summer, 1987a;

159. Lowell, L. and Roberto S., "The Improving Educational Profile of Latino Immigrants," A Pew Hispanic Center Report, Washington, D.C. 2002;
160. Luo, Y., Peng, M. W., "Learning to compete in a transition economy: Experience, environment, and performance", *Journal of International Business Studies*, 30(2), 269–295, 1999.
161. Luo, Y., "Partner selection and venturing success: The case of joint ventures with firms in the People's Republic of China", *Organization Science*, 8(6), 648–662, 1997;
162. Luo, Y., Environment-strategy-performance relations in small businesses in China: A case of township and village enterprises in southern China, *Journal of Small Business Management*, Vol. 37, 1, p. 37-52, 1999;
163. M. Roman, C. Voicu, "Câteva efecte socioeconomice ale migrației forței de muncă asupra țărilor de emigrație. Cazul României", 2010
164. MacDonald, John S., MacDonald, Leatrice D. 'Chain Migration Ethnic Neighborhood Formation and Social Networks', *Milbank Memorial Fund Quarterly*, 42(1): 82-97, 1964.
165. Madhavan, R., Iriyama, A., "Understanding global flows of venture capital: Human networks as the "carrier wave" of globalization", *Journal of International Business Studies*, 40(8), 1241–1259, 2009;
166. Malheiros, J. Macaísta, "Imigrantes na Região de Lisboa: Os Anos da Mudança: Integração e Processo de Integração das Comunidades de Origem Indiana, Edições Colibri, Lisbon, 1996
167. March, J. G., "Exploration and exploitation in organizational learning", *Organization Science*, 2(1), 71–87, 1991;
168. Massey, D., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., Taylor, E. J., *Worlds in motion. Understanding international migration at the end of the millennium*, Oxford: Clarendon Press, 1998;
169. Massey, D., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., Taylor, E. J., "An evaluation of international migration theory: The North American Case", *Population and Development Review*. Vol. 20, 699 – 751, 1993;
170. Massey, D., Espinosa, K., "Undocumented migration and the quality and quantity of social capital", *Migration and Transnational social spaces*, Ashgate Publishing Company, New York, 1999;
171. Massey, D.S., et al., "Return to Aztlan: The Social Process of International Migration from Western Mexico", Berkeley: University of California Press, 1987
172. Massey, Douglas, "Social Structure, Household Strategies, and the Cumulative Causation of Migration", *Population Index*, Vol. 56, No.1, 1990
173. Massey, Douglas, "The Social and Economic Origins of Immigration", *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 510, World Population: Approaching the Year 2000 (Jul., 1990)
174. McCormick, B. and J. Wahba, "Overseas work experience, savings and entrepreneurship amongst returnees to LDCs," *Scottish Journal of Political Economy* 48, 164-178, 2001;
175. McKenzie, D. and H. Rapoport, "Self-selection patterns in US-Mexico migration: The role of migration networks," *Review of Economics and Statistics*, forthcoming, 2009;
176. Mesnard, A., "Temporary Migration and Capital Market Imperfections", mimeo, University of Toulouse, June 2000.
177. Mesnard, A., "Temporary migration and capital market imperfections," *Oxford Economic Papers* 56, 242-62, 2004;
178. Meyer, K. E., "Institutions, transaction costs, and entry mode choice in Eastern Europe", *Journal of International Business Studies*, 32(2), 357–367, 2001;
179. Mitruțiu, Mircea, "Analiza rețelelor sociale", Timișoara, 2005
180. Moulrier-Boutang, Y., Garson, J.P., "Major obstacles to the control of irregular migrations: prerequisites to policy", *International Migration Review*, 67, Vol. 18, 579-592, 1984;
181. Munshi, K., "Networks in the modern economy: Mexican migrants in the US labor market," *Quarterly Journal of Economics* 118, 549-599, 2003;

- 182.Neville, F., Orse, B., Riding, A., and Jung, O., Do young firms owned by recent immigrants outperform other young firms? *Journal of Business Venturing*, 29(1):55– 71, 214;
- 183.OECD, "International Migration Outlook 2012", OECD Publishing, 2012;
- 184.OECD, "International Migration Outlook 2015", OECD Publishing, 2015;
- 185.OECD, "International Migration Outlook 2014", OECD Publishing, 2014;
- 186.OECD, "Trends in International Migration", Paris,1998;
- 187.OECD, "Continuous Reporting System on Migration", Paris, 1988;
- 188.OECD, "International Migration Outlook 2010", OECD Publishing, 2010;
- 189.OECD, "Trends in International Migration", Paris,1988;
- 190.OECD," The Future of Migration", Paris, 1987;
- 191.Oliveira, Catarina Reis , Rath, Jan eds., "Migrações" *Journal of the Portuguese Immigration Observatory* No. 3, October, 2008;
- 192.OM Migration in CIS Countries in 2000. IOM, Vienna, 2002.
<http://www.migrationinformation.org/feature/display.cfm?ID=62>
- 193.Oortwijn, G. J. M. , "How do companies arrive at entry mode choices? A multilevel process analysis of entry mode decision making of Dutch companies' entry into China", *Judge Business School, Cambridge, University of Cambridge. MPhil: 63.*, 2006;
- 194.Oortwijn, M., "Manager's international experience and the commitment to new market entry, go/no-go decision", Cyprus: EMRBI, 2010;
- 195.Pan, Y. and Tse, D.K., "The hierarchical model of market entry modes", *Journal of International Business Studies*, Nr.31(4), 535–554, 2000;
- 196.Papademetriou, D.,. 'International Migration in a Changing World', in C.W. Stahl (ed.) *International Migration Today*, Vol. 2: Emerging Issues, Paris: UNESCO, 1988
- 197.Papadopoulos N., Denis J.E., "Inventory, Taxonomy and Assessment of Methods for International Market Selection", *International Marketing Review*, Vol. 5 Iss: 3, 38 – 51, 1988
- 198.Pedraza-Bailey, S., *Reviewed Work: Political and Economic Migrants in America: Cubans and Mexicans*, Review by: Glenn Hastedt , *The Journal of Politics*, Vol. 48, No. 3 (Aug., 1986)
- 199.Pedraza-Bailey, S., *Political and Economic Migrants in America: Cuban and Mexicans*, Austin, TX: University of Texas Press, p. 242, 1985;
- 200.Pessar, P.R., "The role of households in international migration and the case of US Bound Migration from the Dominican Republic", *International Migration Review*, 16, 342-364, 1982;
- 201.Piore, M. "Notes for a theory of labour market segmentation", in Edwards, R.C., Reich, M., and Gordon, D.M., (eds), *Labour Market Segmentation*, Lexington: Health Company, 1975
- 202.Piore, M., "Notes for Theory of Labor Market Stratification," Working Paper No. 95, Department of Economics, Massachusetts Institute of Technology, 1972.
- 203.Pirich, A., "An interface between entrepreneurship and innovation: New Zealand SMEs perspective". Paper prepared for the 2001 DRUID Conference, Aalborg, Denmark, 2001
- 204.Podolny, J., "Market uncertainty and the social character of economic exchange", *Administrative Science Quarterly*, 39(3), 458–483, 1994;
- 205.Portes, A. , Bach,R. L., "Latin Journey: Cuban and Mexican Immigrants in the United States.", Berkeley, CA: University of California Press, 1985.

206. Portes, A., Jensen L., "The enclave and the entrants: Patterns of ethnic enterprise in Miami before and after Mariel." *American Sociological Review* 929-949, 1989;
207. Portes, A., Walton, J, Labor, Class, and the International System, *American Journal of Sociology*, Vol. 88, 5, 1983
208. Reichert, J., Massey, D.S., "History and trends in US bound migration from a Mexican town." *International Migration Review*, 475-491, 1980;
209. Rex, J., Josephides, S., "Asian and Greek Cypriot associations and identity.", 11-41, 1987;
210. Ritchey, P.N. 'Explanations of migration', *Annual Review of Sociology*, 2: 363-404(1976)
211. Rogers G. Remittances and underground banking in Asian economies, *Traces* 6. 1999 www.transcomm.ox.ac.uk/traces/issue6.htm (vizitat 02.09.2009). p. 20
212. Saggi, K., "Trade, foreign direct investment, and international technology transfer: A survey", *The World Bank Group. WPS 2349-1*, 2001;
213. Samuel, T.J., "Family class immigrants to Canada, 1981-1984: some aspects of social adaptation", *International Migration*, 26(3), 287-99, 1988;
214. Schmink, M., "Household economic strategies: a review and research agenda", *Latin American Research Review*, 19(3), 87-101, 1984;
215. Schmink, M., "Women and urban industrial development in Brazil", in Nash J., Safa H. (eds) *Women and Change in Latin America*, south Hadley, Bergin and Garvey Publishers, Inc., 136-164, 1986;
216. Schumpeter, "The Theory of Economic Development", Cambridge MA: Harvard University Press (originally published in 1911 in German), 1934;
217. Shah, N.M., "The female migrant in Pakistan", 1983, in Fawcett J.T., Khoo S.E., Smith P.C., *Women in the Cities of Asia: Migration and Urban adaptation*, Boulder, Westview Press, 108-124, 1983;
218. Simmons, A.B., "Recent studies in place-utility and intention to migrate: an international comparison", *Population and Environment*, 8(1-2), 120-139, 1985-1986;
219. Slangen, A.H.L., Van Tulder, R.J.M., "Cultural distance, political risk, or governance quality? Towards a more accurate conceptualization and measurement of external uncertainty in foreign entry mode research", *International Business review*, 18(3), 276-291, 2009;
220. Solimano A., "Remittances by Emigrants, Issues and Evidence", UNU-WIDER, 2003.
221. Stark, O., *The Migration of Labor*. Blackwell, Cambridge and Oxford. 1991.
222. Tadesse, T., et al. "The need for integration of drought monitoring tools for proactive food security management in sub-Saharan Africa." *Natural resources forum*. 32. 4. Blackwell Publishing Ltd, 2008;
223. Thandi, V.N., Todaro, M.P., "Female Migration in Developing Countries: A Framework for Analysis", Center for Policy Studies Working Paper, New York, Population Council, 1979;
224. Thandi, V.N., Todaro, M.P., "Female migration: a conceptual framework", 1984, in Fawcett J.T., Khoo S.E., Smith P.C., *Women in the Cities of Asia: Migration and Urban adaptation*, Boulder, Westview Press, 36-59;
225. Thompson, J. D., "Organizations in action: Social Science bases of administrative theory", New York, NY: McGraw-Hill, 1967;
226. Tienda, M., "Familism and structural assimilation of Mexican immigrants in the United States, *International Migration Review*, 14(3), 383-408, 1980;

227. Tihanyi, L., Griffith, D., & Russell, C., "The effect of cultural distance on entry mode choice, international diversification, and MNE performance: A meta-analysis", *Journal of International Business Studies*, 36(3), 270–283, 2005;
228. Trager, L., "Family strategies and the migration of women: migrants to Dagupan City, Philippines", *International Migration Review*, 18(4), 1264-1277, 1984;
229. Tse, D. K., Pan, Y., Au, K. Y., "How MNCs Choose Entry Modes and Form Alliances: The China Experience", *Journal of International Business Studies*, Nr.28 (4), 779–805, 1997
230. Tywuschik, V., Sherriff A., "A Estratégia Conjunta UE-África: Dez Desafios para o Sucesso.", 2009;
231. Venturini, A., "Circular migration as an employment strategy for Mediterranean countries." *CARIM/RSCAS ASN 39*, 1-14, 2008;
232. Wagner, D., Head K, Ries, J., "Immigration and the trade of provinces", *Scottish journal of Political Economy*, 49 (5), 2002;
233. Wahba, J. and Y. Zenou, "Density, social networks and job search methods: Theory and applications to Egypt," *Journal of Development Economics* 78, 443-473, 2005;
234. Wei, S.J., "Why Does China Attract so Little Foreign Direct Investment", in *The Role of Foreign Direct Investment in East Asian Economic Development*, ed. de Takotosy Ito și Anne O. Kruger, 239-261, Chicago, University of Chicago Press, 2005;
235. Wei, Y., Liu, X., & Liu, B., "Entry mode of foreign direct investment in China: A multinomial logit approach", *Journal of Business Research*, 58(11), 1495–1505, 2005;
236. Welch, I., "Equity offerings following the IPO theory and evidence," *Journal of Corporate Finance*, Elsevier, vol. 2(3), 227-259, 1996;
237. Wennekers S., Thurik R., "Linking Entrepreneurship and Economic Growth" *Small Business Economics*, Volume 13, Issue 1, pp 27-56, 1999;
238. Werbner, P. "Enclave economies and family firms: Pakistani traders in a British city" in Jeremy S. Eades (ed.), "Migrants, Workers and the Social Order", *ASA Monographs 26*, London: Tavistock, 1987;
239. White, R., "Immigration, Trade and Product Differentiation", *Economic Issues* 13, 2 September, 2008;
240. White, R., Tadesse, B., "Immigrants, cultural distance and U.S. state-level exports of cultural products", *The North American Journal of Economics and Finance*, 19(3), 331–348, 2008;
241. Wickramasekara, P., "Policy responses to skilled migration: Retention, return and circulation", *International Labour Organization*, 2003;
242. Wickramasekara, P., "Labour migration in Asia: Role of bilateral agreements and MOUs", Presentation at the JIPLT workshop on International Migration and Labour Markets in Asia, Tokyo 2006
243. Wilkinson, F., "Inflation and Employment: Is There a Third Way?", *Cambridge Journal of Economics*, Issue 6, 2000;
244. Wilkinson, I. F., Mattson, L. G., Easton, G., "International competitiveness and trade promotion policy from a network perspective", *Journal of World Business*, 35(3), 275–299, 2000;
245. Williamson, O. E., *Comparative Economic Organization: The Analysis of Discrete Structural Alternatives*, *Administrative Science Quarterly*, 36,2, 1991, 269–296
246. Williamson, O. E., *The Economic Institutions of Capitalism*, New York: Free Press 1985.
247. Wilson, K. L., Portes A., "Immigrant enclaves: An analysis of the labor market experiences of Cubans in Miami." *American journal of sociology*, 295-319, 1980;

248. Wood, C.H., "Equilibrium and historical perspectives in migration", *International Migration Review*, 16(2), 298-319, 1982;
249. Wood, C.H., "Structural changes and household strategies: a conceptual framework for the study of rural migration", *Human Organization*, 40, 338-344, 1981;
250. Woodruff, C., Zenteno, R., Migration networks and microenterprises in Mexico. *Journal of Development Economics*, 82(2):509-528, 2007
251. www.worldbank.org
252. Xu, D., Shenkar, O., Institutional Distance and the Multinational Enterprise, *Academy of Management Review*, 27,4, 2002, 608-618.
253. Yiu D., Makino S., "The choice between joint venture and wholly owned subsidiary: An institutional perspective", *Organization science*, Vol. 13, 6, 2002;
254. Young, K., "The creation of a relative surplus population : a case study from Mexico", in Beneria L. (ed), *Women and Development: the Sexual Division of Labor in Rural Societies*, New York, Praeger, 149-178, 1985;
255. Young, S., Hood, N., Peters, E., "Decision making in foreign owned multinational subsidiaries in the U.K.", Geneva: ILO Working Paper, 35, 1985;
256. Yu, E.S. H., Liu W.T., "Methodological problems and policy implications in Vietnamese refugee research", *International Migration Research*, 20(2), 483-501, 1986;
257. Yucel, A. E., "Turkish migrant workers in the Federal Republic of Germany: a case study." ,117-48, 1987;
258. Zlotnik, H., "Empirical identification of international migration systems", 19-40, 1992.